

Muuttovalmennus-toimintamalli

Palvelukeskus Väinölään

Minna Holopainen
Opinnäytetyö, syksy 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Minna Holopainen. Muuttovalmennus-toimintamalli Palvelukeskus Väinölään. Pieksämäki, syksy 2011, s 69., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Palvelukeskus Väinölälle toimintamalli muuttovalmennuksen toteuttamiseen. Muuttovalmennuksen tavoitteena on helpottaa kehitysvammaisen henkilön muuttoa uuteen ympäristöön – kotiin.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produktiona oli ryhmämuotoisen muuttovalmennus-toimintamallin luominen kehitysvammaisille. Opinnäytetyö sisältää kuvauksen muuttovalmennusprosessin suunnittelusta, käytännön toteutuksesta sekä toteutuksen arvioinnista, jotka toteutettiin yhteistyötahon kanssa. Toteutusta arvioitiin kohderyhmän ryhmähaastattelulla ja yhteistyötahon palautteella. Saatuja palautteita hyödynnettiin muuttovalmennuksen mallintamiseen. Muuttovalmennusprosessin avulla kehitettiin strukturoitu ryhmämuotoinen toimintamalli kehitysvammaisen henkilön muuton tueksi.

Teoreettisen viitekehyksen tarkoituksena on tarkastella kehitysvammaisuutta eri näkökulmista, kuvata kehitysvammaisten asumispalveluita ja laatusuosituksia sekä asumispalveluiden kehittymistä viime vuosilta. Tarkastelun kohteena on myös kehitysvammaisten itsenäistyminen, yhdenvertaisuus, oman kodin merkitys kehitysvammaisille, muuttovalmennus ja ryhmätoiminta.

Toteutetun muuttovalmennuksen palautteen pohjalta kehitetty toimintamalli sisältää suunniteltuja tapaamiskertoja aiempaa enemmän, sekä tapaamistiheydeksi on valittu kaksi kertaa kuukaudessa. Tapaamisilla tarkennetaan omaohjaaja-käsitettä ja asumista palvelukodissa. Yleisesti voidaan todeta suunnitellun muuttovalmennuksen tukevan kehitysvammaisia asuin ympäristön muuttuessa.

Asiasanat: Kehitysvammaisuus, muuttovalmennus, mallintaminen

ABSTRACT

Minna Holopainen. Moving support model for service center Väinölä. Pieksämäki, autumn 2011, pages 69., 5 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences. Diak East, Pieksämäki. Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis work was to develop an action model about carrying out moving training in service center Väinölä. The goal of the moving training is to make it easier for a handicapped person to move into a new environment – home.

This thesis is functional. The idea of this production was to create a group-based action model about moving training for the mentally handicapped. The thesis includes descriptions about planning the moving process, putting the plan into practice and evaluating the carrying out process. These things were carried out together with the cooperation partner. The carrying out process was evaluated by using group interviews of the target group and feedback of the cooperation partner. I made good use of the feedback for modeling the moving training. Using information about the moving training process I created a structured group-based action model to support the moving of a mentally handicapped person.

The purpose of the theoretical framework is to look at mental disability from different perspectives and to describe housing services and their quality recommendations. One aim of the theoretical framework is also to consider the development of the housing services for the mentally handicapped over the past few years. Other targets of the observation are the independence process, equality, the meaning of an own home, moving training and group activity of the mentally disabled.

By using the feedback about the moving training which was carried out, I created an action model which includes more planned meeting times and meeting frequency two times a month. During the meetings it is important to specify the concept of the own carer and living in a service home. Generally speaking we can state that a planned moving training supports mentally handicapped people when their living environment is changing.

Key words: mental disability, moving training, modeling

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KEHITYSVAMMAISUUS	8
2.1 Kehitysvammaisuus lääketieteen näkökulmasta.....	8
2.2 Kehitysvammaisuus toimintakyvyn näkökulmasta	10
2.3 Kehitysvammaisuus sosiaalisesta näkökulmasta.....	11
3 KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISPALVELUT	13
3.1 Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttaminen	13
3.2 Laatusuositukset	15
3.3 Palvelu- ja ryhmäasuminen	15
3.4 Yhdenvertaisuus ja esteettömyys.....	16
4 KEHITYSVAMMAISEN ITSENÄISTYMINEN.....	19
4.1 Aikuisuus	19
4.2 Oman kodin merkitys	20
4.3 Muuttovalmennus	21
4.4 Ryhmätoiminta	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
5.1 Opinnäytetyön tavoite.....	24
5.2 Yhteistyötaho ja kohderyhmä.....	24
5.3 Opinnäytetyö suunnittelusta arviointiin.....	25
6 KUVAUS MUUTTOVALMENNUKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSESTA	28
7 TOTEUTUNEEN MUUTTOVALMENNUKSEN ARVIOINTI.....	38
7.1 Muuttajien palaute muuttovalmennuksesta	38
7.1.1 Palaute muuttovalmennuksen tiedottamisesta.....	38
7.1.2 Palaute muuttovalmennuksen toteutuksesta.....	39
7.1.3 Palaute muuttovalmennuksen ohjaajista	40
7.2 Muuttovalmennuksen ohjaajien palaute ja arviointi.....	40
8 MUUTTOVALMENNUKSEN MALLINTAMINEN	43
9 POHDINTA	50
9.1 Toteutuneen muuttovalmennuksen tarkastelua.....	50
9.2 Opinnäytetyön eettisyys	52
9.3 Oma ammatillinen kasvu	53
LÄHTEET	55

LIITE 1: Muuttovalmennuksen kokonaisuus.....	60
LIITE 2a: Neljännen tapaamisen suunnitelma.....	62
LIITE 2b: Yhdeksännen tapaamisen suunnitelma	64
LIITE 3: Palautekysymykset.....	65
LIITE 4: Kutsu	66
LIITE 5: Muuttovalmennus-toimintamalli.....	67

1 JOHDANTO

Omaan kotiin muutto on jokaiselle elämässä eteen tuleva uusi tilanne. Muuttoja tehdään yhä enemmän laitospaikkojen hajauttamisen vuoksi ja muuton onnistumisella tiedetään olevan iso merkitys kehitysvammaisen hyvinvoinnille. Kehitysvammaisen muuttaessa uuteen kotiin muuttuvat ihmissuhteet ja lähiympäristö. Muuttajan elämänhistorian, avuntarpeiden ja toiveiden tunteminen edistää kotiutumista uuteen asuntoon. (Palokari 2010, 26–27.) Opinnäytetyöni käsittelee kehitysvammaisten muuttovalmennusta. Muuttovalmennuksen tavoitteena on helpottaa kehitysvammaisen henkilön muuttamista uuteen ympäristöön ja kotiin.

Vaalijalan kuntayhtymä alkoi rakennuttaa Kahvimyllyn palvelukotia Suonenjoelle keväällä 2010, ja toukokuussa 2011 palvelukoti oli muuttovalmis. 13 kehitysvammaista aikuista muutti juuri valmistuneeseen 14-paikkaiseen Kahvimyllyn palvelukotiin. Kahvimyllyn palvelukoti järjestää vammaispalvelulain mukaista palveluasumista, johon kuuluu yövalvonta, eli asuminen on ryhmämuotoista autettua palveluasumista. Kahvimyllyn palvelukotiin muutti yhdeksän kehitysvammaista Suonenjoelta.

Aloite opinnäytetyön tekemiseen tuli Palvelukeskus Väinölän johtajalta Katja Kivimäeltä ja avohuollonohjaaja Mirjami Naumaselta. He kysyivät minua mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan muuttovalmennusta yhdeksälle suonenjokelaiselle kehitysvammaiselle muuttajalle. Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuoteosana on ryhmämuotoisen muuttovalmennus-toimintamallin kehittäminen työn tilaajalle Suonenjoen kaupungin Palvelukeskus Väinölälle. Väinölään on keskitetty Suonenjoen kaupungin kehitysvammahuollon palvelut, jotka käsittävät 10-paikkaisen kehitysvammaisten asuntolan, kehitysvammaisten päivätoiminnan, kehitysvammaisten koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon sekä avohuollonohjauksen.

Teoreettisessa viitekehyksessä lähestyn kehitysvammaisuutta lääketieteellisestä, toimintakyvyllisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Käsittelem kehitysvammaisten asumispalveluita sekä tarkastelen asumispalveluiden kehittymistä viime vuosilta. Laitosasumisen hajauttamisen myötä kehitysvammaisten yksilölliseen, esteettömään ja yhdenvertaiseen asumiseen kiinnitetään huomiota laatusuosituksen, ohjelmien ja sopimuksien kautta.

Tarkastelen kehitysvammaisten itsenäistymistä, oman kodin merkitystä ja ryhmätoimintaa. Muuttovalmennusta käsitellen siinä määrin, mitä aiheeseen oli materiaalia saatavilla.

Opinnäytetyö sisältää kuvauksen muuttovalmennusprosessin suunnittelusta, käytännön toteutuksesta sekä toteutuksen arvioinnista, jotka on toteutettu tiiviissä yhteistyössä yhteistyötahon kanssa. Muuttovalmennuksen toteutus sisältää 14 tapaamiskertaa, joiden yhteydessä muuttajien kanssa käsitellään ihmissuhteita, yhteydenpitoa, sisustamista ja hyvän elämän lähtökohtia. Vierailemme muuttajien kanssa Kahvimyllyn palvelukodin rakennuksella ja tutustumme Kahvimyllyn palvelukodin henkilökuntaan.

Opinnäytetyössäni toteutusta arvioidaan kohderyhmän ryhmähaastattelulla ja yhteistyötahon kanssa toteutetulla palautekeskustelulla. Saatua palautetta hyödyntäen kehitin strukturoidun ryhmämuotoisen muuttovalmennus-toimintamallin, joka sisältää tapaamiskertoja aiempaa enemmän. Näillä tapaamisilla muuttajien kanssa voi lisäksi käsitellä omaohjaaja-käsitettä ja asumista palvelukodissa.

Minua kiinnostaa työskentely kehitysvamma-alalla, ja olen työskennellyt opiskelujeni ohella ohjaajana Palvelukeskus Väinölässä. Koin muuttovalmennus-toimintamallin kehittämisen haasteeksi, sillä toiminta on ensimmäistä laatuaan Suonenjoella ja itsellenikin aivan vieras käsite. Kaikessa kuitenkin kehittyy opiskelemalla.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Suomessa arvioidaan olevan 35 000-40 000 kehitysvammaista, joista suuri osa tarvitsee asumiseen yksilöllistä tukea ja apua (Valtion ympäristöhallinto 2011). Suomenjoella kehitysvammaisia oli vuonna 2007 yhteensä 80 eli 1,1 % väestöstä (Suonenjoen kaupungin kehitysvammahuollon suunnitelma vuosille 2008–2015, 7.)

Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella useasta näkökulmasta. Perinteisesti tarkastelu tapahtuu lääketieteen näkökulmasta ja rinnalla kulkee toimintakyvyn näkökulma, jolloin pohditaan henkilön valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Sosiaalinen näkökulma on voimistunut viime vuosina, jolloin katsotaan henkilöä rajoittavan riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. Ihmisillä on erilaisia kykyjä ja vahvuuksia joista kehitysvammaisuus rajoittaa vain osaa henkilön toiminnoista. (Vernerinet 2011 a.) Kehitysvammaisen kokonaisvaltaisen arvioinnin ensisijainen tarkoitus on saada selville henkilön tyypillinen älyllinen taso, älyllinen toimintakyky ja adaptiiviset (sopeutumiset) taidot, suhteessa normaaliväestöön (Vahtera 2002, 11). Suomessa kehitysvamma on käsitteenä vakiintunut tarkoittamaan älyllistä kehitysvammaa (Arvio & Aaltonen 2011, 13).

2.1 Kehitysvammaisuus lääketieteen näkökulmasta

Suomessa voimassa olevan kehitysvammalain (1977/519) mukaan kehitysvammaiseksi katsotaan henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi (Laki kehitysvammaisen erityishuollosta 1977/519). Eniten kehitysvammaisuutta aiheuttavat hermoston sairaudet, vauriot ja muut toiminnon puutokset tai poikkeavuudet; Näitä nimetään hermoston kehityshäiriöiksi. Näistä tärkeimpiä ovat aivojen kehityshäiriöt, joihin liittyy usein älyllisten toimintojen vajavuutta. Kehitysvammaisuus ilmenee ennen 18 vuoden ikää. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16–17.)

WHO:n eli Maailman terveysjärjestön tautiluokituksen mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilön kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot ovat puutteellisesti kehittyneet. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä yksinään tai minkä tahansa fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa. (Kaski ym. 2009, 16.)

Maailman terveysjärjestö WHO käyttää älyllistä kehitysvammaisuutta määriteltäessä ICD-10-tautiluokitusta. Älykkyydosamäärä on ICD-10-tautiluokituksen perustana, joka on psykologisin testein saatu älykkyyssikä (taulukko 1). Älyllisen kehitysvammaisuuden asteen luokittelun tulee perustua senhetkiseen toimintakykyyn. (Kaski ym. 2009, 16–17.)

TAULUKKO 1. Älyllinen kehitysvammaisuus, Maailman terveysjärjestön mukaan (Kaski ym. 2009, 18).

Älyllisen kehitysvammaisuuden aste	Älykkyydosamäärä	Älykkyyssikä (v)
Lievä	50–69	9–11
Keskivaikea	35–49	6–8
Vaikea	20–34	3–5
Syvä	alle 20	0–2

Lievästi kehitysvammaiset pystyvät huolehtimaan itsestään täysin itsenäisesti, ja he menestyvät käytännön taidoissa ja kodinhoidossa sekä kykenevät ylläpitämään sosiaalisia suhteita. Lievässä kehitysvammaisuudessa pääongelma on oppimisvaikeuksissa ja puheen oppimisen viivästyttämisessä. Lievästi kehitysvammaisten osuus suomalaisväestöstä on noin 0,6 % eli noin 30 000 henkeä. **Keskivaikeassa** älyllisessä kehitysvammaisuudessa kyky huolehtia itsestä on puutteellista, ja useimmat keskivaikeasti älylliset kehitysvammaiset tarvitsevat ohjausta koko elämänsä ajan. Keskivaikeasti älyllisen kehitysvammaisen motoriset taidot ovat puutteellisia. Sosiaalisesti he ovat kehittyneitä ja kykenevät yksinkertaisiin sosiaalisiin toimintoihin. Aikuinen keskivaikeasti älyllinen kehitysvammaisen kykenee käytännön työhön, mikäli tehtävät ovat hyvin rakennettuja ja ohjausta on tarvittaessa tarjolla. Keskivaikeasti kehitysvammaisten osuus suomalais-

väestöstä on noin 0,2 % eli noin 10 000 henkeä. **Vaikeasti** älyllisesti kehitysvammaisella henkilöllä on huomattavia liikunnallisia häiriöitä ja muita lisäongelmia, jotka viittaavat keskushermoston huomattavaan vaurioitumiseen tai kehityshäiriöön. Vaikeasti älyllisesti kehitysvammaisen tarvitsee paljon tukea ja ohjausta, mutta kuntoutuksen avulla henkilö voi kehittyä melko itsenäiseksi päivittäisissä toimissaan. Vaikeasti kehitysvammaisten osuus suomalaisväestöstä on noin 0,1 % eli noin 5 000 henkeä. **Syvässä** älyllisessä kehitysvammaisuudessa henkilön käsityskyky ja kielelliset valmiudet ovat rajoittuneet peruskäskyjen ymmärtämiseen ja yksinkertaisten pyyntöjen esittämiseen. Henkilö ei juuri kykene huolehtimaan perustarpeistaan ja on jatkuvan avun ja ohjauksen tarpeessa. Syvästi kehitysvammaisten osuus suomalaisväestöstä on samaa luokkaa kuin vaikeasti kehitysvammaisten. (Arvio & Aaltonen 2011, 15; Stakes 1998, 124–125.)

Kehitysvammaisen aikuisen älyllinen kehitysikä ei tarkoita sitä, että hän toimisi kuin pienet lapset. Älyllisellä kehitysiällä tarkoitetaan ajattelun käsitteellistä eli abstraktisuuden tasoa; kehitysvammaisen aikuisen sosiaaliset ja käytännön taidot ovat usein paremmat kuin luokittelu osoittaa. (Arvio & Aaltonen 2011, 22.)

2.2 Kehitysvammaisuus toimintakyvyn näkökulmasta

Maailman terveysjärjestö WHO julkisti vuonna 2001 kansainvälisen ICF -luokituksen, joka koskee toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitusta. Sen mukaan toimintakyky on laaja yleiskäsite, joka tarkoittaa kaikkia yksilötason kehon toimintoja (mitä henkilö tekee tai voi tehdä, jos hänellä on jokin kehon rakenteen tai toiminnan puutos, sairaus tai toiminnan häiriö) ja osallisena oloa omassa elämässä. Toimintarajoitteet sisältävät kehon toimintojen vajavuudet sekä suoritus- ja osallistumisrajoitteet. (Kaski ym. 2009, 15.)

Toimintakykyä määriteltäessä pohditaan elämänlaatua ja arjessa selviytymistä. Lähestymistavassa korostetaan henkilön vahvuuksia ja voimavaroja. Kehitysvammaisen kohtaamat ongelmat johtuvat usein siitä, että oma toimintakyky ja tilanteen vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään. Kun toimintakyky ei riitä tilanteesta selviytymiseen, tarvitsee henkilö ohjausta, apua tai hoitoa. Toimintakykyä voi tarkastella jakamalla sen kol-

meen osa-alueeseen: Fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Kehitysvammaisen toimintakykyä arvioitaessa kiinnitetään huomiota myös toimintaympäristöön. (Vernerinet 2011 b.)

Adaptiivisilla eli sopeutumistaidoilla tarkoitetaan ihmisen kykyä toimia tiettyyn kulttuuriin kuuluvien ikäodotusten mukaisesti. Sopeutumistaidot voidaan jakaa käsitteellisiin, sosiaalisiin ja käytännöllisiin taitoihin. Esimerkiksi sopeutumistaitoja kartoitetaan haastatellen ja erilaisten arviointiasteikkojen avulla. Asteikkoja ovat esimerkiksi AAIDD:n adaptiivisen käyttäytymisen asteikko ja Kehitysvammaliiton kehittämä toimintakyvyn arviointiasteikko, KETO. (Arvio & Aaltonen 2011, 21.)

KETO koostuu kehitysvammaisuuden määritelmän osa-alueista. Arviointiasteikon avulla saadaan henkilöstä yleiskuva arvioimalla liikkumista, hygieniaa ja siisteyttä. Arvioinnin kohteena ovat myös kotiaskareet, työtehtävät, sosiaaliset taidot ja ihmissuhteiden sujuminen arjessa. Asteikon avulla kootaan, jäsennetään ja käsitteellistetään lähipiirin tekemiä havaintoja asiakkaasta. (Kehitysvammaliitto 2011.)

Suomalaista älyllisen kehitysvammaisuuden määritelmää vastaa WHO:ta paremmin The American Association on Intellectual and developmental Disabilities (AAIDD), jonka mukaan toimintakyky on yhteydessä älylliseen toimintarajoitteeseen. Määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Henkilöllä on keskimääräistä heikompi älyllinen suorituskky (ÄO 70–75), johon liittyy myös rajoituksia adaptiivisissa taidoissa, kuten kommunikaatiossa, itsestä huolehtimisessa, kotona asumisessa, sosiaalisissa taidoissa, yhteisössä toimimisessa, itsehallinnassa sekä työssä ja vapaa-ajalla. (Kaski ym. 2009, 16–17.)

2.3 Kehitysvammaisuus sosiaalisesta näkökulmasta

WHO:n mallit ovat hyvin yksilöllisiä. Vaihtoehdoksi näille luokituksille on esitetty sosiaalista mallia, jonka mukaan kehitysvammaisen on pohjimmiltaan samanlainen ihminen kuin muutkin. Sosiaalinen näkökulma painottaa vammaisten henkilöiden riippuvuutta muista ihmisistä. Riippuvuutta puolestaan aiheuttaa ennakkoluulot, syrjäytetty

asema, köyhyys ja rakenteelliset esteet. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2006, 11–12; Vernerinet 2011.)

Sosiaalisessa näkökulmassa hyväksytään eri luokitukset kehitysvammaisuudelle, mutta korostetaan, että vamman haitta ei johdu vammasta vaan ympäristöstä ja yhteiskunnasta. Näkemyksen mukaan ympäristössä on syy ja ratkaisu vammaisuuteen. Vammaisuuden sosiaalinen malli on hyvin usein lähtökohtana vammaispoliittisissa ohjelmissa, joiden pyrkimyksenä on poistaa vammaisten henkilöiden sosiaalisessa tai fyysisessä ympäristössä olevia epäkohtia. (Malm ym. 2006, 11–12; Vernerinet 2011 c.)

3 KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISPALVELUT

Asumisen turvallisuus luo henkistä hyvinvointia. Jokaisella täytyisi olla oma koti, jossa on omat huonekalut, itse valitut värit, tavarat ja oma sänky (Me Itse ry 2009).

Kehitysvammaisten henkilöiden asumispalveluja ohjaavat ja määrittelevät monet eri lait. Kehitysvammaisten asumista koskevia keskeisempiä lakeja ovat perustuslaki (1999/731), hallintolaki (2003/434), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (2000/812), kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki (1977/519), laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/380) ja sosiaalihuoltolaki (1982/710). (Niemelä & Brandt 2008, 34.)

Kehitysvammaisten asuminen järjestetään yleisenä palveluna sosiaalihuoltolain perusteella tai erityispalveluna kehitysvammalain tai vammaispalvelulain perusteella. Kehitysvammalain perusteella järjestetty asuminen on usein ryhmäasumista. Kehitysvammaiset asuvat pääsääntöisesti asumisyksiköissä, joissa palvelut ja asuminen liittyvät toisiinsa. (Ympäristöministeriön raportteja 2009, 25.)

3.1 Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttaminen

Valtioneuvoston tekemä ohjelma: Kehitysvammaisten asuminen ja siihen liittyvien palvelujen järjestäminen vuosille 2010–2015 tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen, joka vahvistaa heidän osallisuuttaan ja yhdenvertaisuutta yhteisössä ja yhteiskunnassa. Asumisohjelman tavoitteena on vähentää laitospaikkoja suunnitelmallisesti, hallitusti ja nopeasti. Lisäksi pyritään mahdollistamaan lapsuudenkodeista ja laitoksista muuttaminen, tuottamalla kehitysvammaisten henkilöiden tarpeita ja toiveita vastaavia asumisratkaisuja. Lisäksi pyritään tarjoamaan yksilöllistä palvelua ja tukea. Tavoitteena on tuottaa vuosittain 600 asuntoa. (Hynynen & Huhta 2011, 7.)

Vaalijalan kuntoutuskeskus pyrkii alentamaan hallitusti pitkäaikaisen laitosasumisen määrää noin 15–20 paikalla sekä perustaa 1–2 palvelukotia vuodessa. Valtakunnallisten

suositusten mukaisesti asuntojen määrä palvelukodeissa ei saa ylittää 15 asunnon rajaa. (Vaalijalan kehysuunnitelma 2012–2014.)

Stakesin vuonna 2008 julkaistusta tutkimuksesta käy ilmi, että vuodesta 2000 vuoteen 2007 kehitysvammalaitosten asiakasmäärä on laskenut noin 20 prosenttia. Samanaikaisesti kehitysvammaisten asumispalvelujen asiakasmäärä on kasvanut: Vuonna 2007 asiakkaita oli 8 000. Vuodesta 2000 vuoteen 2007 asumispalvelujen asiakasmäärä on kasvanut noin 60 prosenttia. Kehitysvammaisista suurin osa kuuluu autetun asumisen piiriin (Taulukko 2). (ASPA i.a.)

TAULUKKO 2. Kehitysvammaisten laitos- ja asumispalveluasiakkaat 2000–2007 (ASPA i.a).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kehitysvammalaitosten asiakkaat	2 758	2 404	2 617	2 551	2 380	2 346	2 296	2 220
Kehitysvammaisten autetun asumisen asiakkaat	2 780	3 175	3 496	3 719	4 066	4 552	4 887	5 002
Kehitysvammaisten ohjatun asumisen asiakkaat	1 555	1 890	1 960	1 989	1 930	2 061	2 130	2 131
Kehitysvammaisten tuetun asumisen asiakkaat	553	597	586	645	702	796	835	867

Kehitysvammaisten asumismuodoista puhuttaessa vakiintuneita käsitteitä ovat tuettu, ohjattu ja autettu asuminen. Tuettu asuminen merkitsee itsenäistä asumista omassa asunnossa; ongelmatilanteissa asukas turvautuu tarvittaessa tukihenkilön ohjaukseen. Ohjattu asuminen tapahtuu asumisyksikössä; se soveltuu henkilölle, joka tarvitsee ohjasta vain päivisin ja iltaisin. Autettu asuminen on tarkoitettu henkilölle, joka tarvitsee koko ajan läsnä olevaa henkilökuntaa. (Kaski ym. 2009, 174.)

3.2 Laatusuositukset

Uusien yksiköiden rakentamiseen liittyy tänä päivänä laatusuositukset. Kehitysvammaisten asuntojen järjestämisvastuu kuuluu yhteiskunnalle, sillä kehitysvammaisilla ei ole tuloja ja varallisuutta asunnon hankintaan. Keskeinen tavoite suosituksissa on, että kunnissa on riittävästi esteettömiä ja toimivia asuntoja kehitysvammaisille kuntalaisille. Kuntien toivotaan hyödyntävän suosituksia kehittäessään vammaisten henkilöiden asumista ja asumispalveluja. Laatusuositusten tavoitteena on tarjota yksilöllisesti suunniteltuja, joustavia ja riittäviä palveluja sekä tukitoimia. Pyrkimyksenä on myös ympäristön, asuntojen ja palveluiden esteettömyys. Vammaisten ihmisten tarpeiden huomioiminen on laadukkaiden asumispalveluiden toteuttamisen edellytyksenä. Laatusuosituksessa esitetään keinoja tavoitteiden toteuttamiseksi. Laatusuosituksessa kuntaa kehoitetaan seuraamaan ja arvioimaan tavoitteiden toteutumista erityisesti vammaisuuteen liittyvissä erityispiirteissä, jotta toimintaa voitaisiin kehittää. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2003.)

3.3 Palvelu- ja ryhmäasuminen

Palveluasuminen on asumismuoto, joka on tarkoitettu sellaisille ihmisille, jotka heikentyneen toimintakykynsä vuoksi tarvitsevat jatkuvaa päivittäistä apua, mutta eivät tarvitse laitoshoidoa. Palveluasumisen tavoitteena on mahdollisimman itsenäinen suoriutuminen arjen toiminnoista. Palveluasumisessa tyyppiratkaisu voi olla palvelutalo tai asunto, jossa palvelujen tuottaja tarjoaa asiakkaalle palvelukokonaisuuden. (Ympäristöministeriö 2004; Orajärvi 2007, 12.)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/380), 8§:n mukaan kunnan on järjestettävä palveluasumista, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/759), 10§:n mukaan, palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle. Palveluja voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, kuten liikkumisessa, pukeu-

tumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivoamisessa sekä palveluita, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi (Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/759).

Palveluasumisen toteuttamisessa on monia eri tapoja ja se sijoittuu pysyvän laitoshoidon ja tuetun kotona asumisen välille. Palveluasumista voidaan järjestää yksittäisessä asunnossa, palveluasumisryhmässä, palvelutalossa tai muussa asumisyksikössä. Palveluasuminen tarkoittaa itsenäistä asumista, riittäviä palveluja ja tarvittaessa ympäri-vuorokautista valvontaa. (Teikari & Björkman 2006, 14–17.)

Jos kehitysvammaisen henkilö ei kykene itsenäiseen asumiseen, voi tällöin vaihtoehtona olla asuminen ryhmässä, jolloin asumista tukevat ohjaajat. Ryhmään voi kuulua eri määrä ihmisiä, yleensä koko vaihtelee 5–15 henkilön välillä. Asuminen järjestetään yhden tai kahden hengen huoneissa ja asumisyksikköön kuuluu yhteistilojen lisäksi jokaisen asukkaan henkilökohtainen yksityisalue, kuten asuinhuone sekä wc- ja pesutila. (Vernerinet 2011 d; Niemelä & Brandt 2008, 47.) Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä Erkki Paara (2005, 64) esittää, että yli 15-paikkaisia kehitysvammaisten ja muiden vammaisten asuinyhteisöjen rakentamista ei tulisi tukea julkisin varoin.

3.4 Yhdenvertaisuus ja esteettömyys

Koko väestölle tarkoitetut palvelut eivät yksinään ole riittäviä kehitysvammaisten hyvinvoinnin ja toimeentulon kannalta, vaan vammaiset ihmiset tarvitsevat palveluja ja tukitoimia, joilla turvataan yhdenvertaisuuden toteutuminen. Suomen hallitus on antanut eduskunnalle vuonna 2006 Valtioneuvoston vammaispoliittisen selonteon, jossa esitetään kolme keskeistä periaatetta. Yksi periaatteista on vammaisten oikeus yhdenvertaisuuteen. Tässä Suomi on sitoutunut YK:n ja Euroopan unionin jäsenvaltiona edistämään kaikille avointa yhteiskuntaa. Toisena kohtana kirjattiin vammaisten henkilöiden oikeus osallisuuteen ja kolmanneksi oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin. Palvelut ja tukitoimet ovat positiivista erityiskohtelua, joilla turvataan yhdenvertaisuuden toteutuminen. (Kaski ym. 2009, 163–164.)

Suomen perustuslain toisessa luvussa on kirjattu perusoikeudet, jotka kuuluvat meille kaikille. Perustuslain 6 § mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän, sukupuolen, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Asumiskysymysten keskeinen perustuslain kohta kehitysvammaisten kannalta on 19.4 §, jonka mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon sekä tukea omatoimisen asumisen järjestämisessä. (Suomen perustuslaki 1999/731.)

Haarni (2006, 29) tuo raportissaan esille, kuinka kehitysvammaisten henkilöiden hyvinvointi koostuu samoista tekijöistä kuin muidenkin hyvinvointi. Hän toteaa, että tarjolla oleva tieto osoittaa, etteivät kehitysvammaisten henkilöiden olosuhteet kaikilta osin muistuta ei-vammaisten ihmisten oloja ja elämää. Yhdenvertaisuutta ei paranna raportista nouseva tieto, jonka mukaan kehitysvammaisilla on huonot mahdollisuudet vaikuttaa asumiseensa.

Kehitysvammaisten tukiliitto tuo esille esityksessään, että kehitysvammaisten henkilöiden asumispalvelut järjestetään niin, että ne vastaavat YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen vaatimuksia yhdenvertaisuudesta, itsenäisestä elämästä, itsemääräämisoikeudesta, osallisuudesta ja oikeudesta valita asuinpaikkansa ja -kumppaninsa. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2011.)

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa on otettu selkeä kanta vammaisten henkilöiden asumisasiaan. Sopimuksen 19 artiklan mukaan vammaisilla henkilöillä on yhtäläinen oikeus elää yhteisössä ja tehdä samanlaisia valintoja kuin muillakin ihmisillä. Valtioiden tulee varmistaa, että vammaiset henkilöt voivat valita asuinpaikkansa ja -muotonsa, ja heitä ei saa pakottaa tai velvoittaa mihinkään erityisiin asumisjärjestelyihin. Fyysisen ympäristön esteettömyys tukee vammaisten ihmisten mahdollisuuksia yhdenvertaisuuteen. (Niemelä & Brandt 2008, 16–17.)

Esteettömyydellä tähdätään siihen, että yhteiskunta suunnitellaan ja järjestetään kaikille sopivaksi. Tuotteet, palvelut ja ympäristö suunnitellaan ja ratkaisut laaditaan niin, että erilaisten ihmisten tarpeet ja mahdolliset toimintarajoitteet huomioidaan. Esteettömyys

ei ole vain luiskien rakentamista, vaan kokonaisvaltaista erilaisten käyttäjien näkökulmien huomioimista. (Haarni 2006, 30.)

Haarnin (2006, 48–51) tekemän raportin mukaan esteettömyys ja saavutettavuus eivät toteudu kaikessa fyysisessä ympäristössä kuten; arjen toimintojen, työpaikkojen, harrastusmahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallistumisen osalta, huomioitaessa kaikkia vammaisryhmiä.

Euroopan neuvoston toimintaohjelma 2006–2015 näkee asumisen yhtenä vammaisten henkilöiden yhteisöön integroitumisen ja elämänlaadun kohentamisen kulmakivenä. Ohjelma korostaa vammaisten henkilöiden oikeutta itsenäiseen elämään sekä heidän oikeuttaan valita oma asuinpaikkansa ja muotonsa. (Niemelä & Brandt 2008, 18.)

4 KEHITYSVAMMAISEN ITSENÄISTYMINEN

Lampinen (2007, 67) määrittelee itsenäisen elämän ihmisen taidoksi käyttää kykyjään ja toteuttaa mahdollisuuksiaan omassa elinympäristössään muiden puuttumatta hänen toimintatapoihin. Merkittävää on, että ihminen kokee hallitsevansa elämäkokonaisuutta ja hänellä on mahdollisuus muodostaa elämäntapa, jonka kokee vastaavan omia tarpeitaan.

Jokaisella aikuisella kehitysvammaisella on oikeus muuttaa hänelle sopivaan ja tarpeelliset palvelut sisältävään asumismuotoon. Itsenäistyminen on osa elämänikäistä kasvua ja oppimista, kuitenkin kehitysvammaisilla se onnistuu vain yksilön toiminnanvaja-uuksien sallimissa rajoissa. (Nyman 2008.)

4.1 Aikuisuus

Itsenäistyminen on positiivinen ilmiö, koska irtaantuminen lapsuudenkodista osoittaa kykyä kehittyä. Sen jälkeen, kun lapsi on kasvanut aikuiseksi, on vanhemmilla oikeus irtaantua lapsesta ja vapautua hoitovelvollisuudesta. Irtantuminen ei ole luopumista, vaan normaali kehitystehtävä. Irtantuminen on prosessi, jossa vammaisen perheenjäsen ja vanhemmat tarvitsevat tukea. (Nyman 2008.)

Itsenäisyyden ja itsemääräämisoikeuden ajatellaan liittyvän tiiviisti aikuisuuteen. Aikuisella katsotaan olevan valta päättää omista asioista sekä vastuu omista valinnoista. Oma koti, perhe, ammatin ja työpaikan hankkiminen liitetään aikuisuuteen. Kehitysvammaisuus voi asettaa haasteita aikuistumiselle. Käytännön ongelmien lisäksi kehitysvammaisilta ihmisiltä voi puuttua tarvittavat elämäntaidot, kuten toimimista oma-aloitteisesti arkielämässä, itsenäistä päätöksentekoa ja sosiaalisista tilanteista selviämistä. (Malm ym. 2006, 400.)

Kehitysvammaisen tarvitsee vielä aikuistuttuaankin psyykkistä tukea ja muiden ihmisten apua käytännön kysymyksissä. On tärkeää löytää tasapaino itsenäisyyden ja välttämättömän riippuvuuden välillä. (Kaski ym. 2009, 222.) Ikätason mukainen kohtelu ja

elämisen malli ovat perusajatuksena kehitysvammaisen ihmisen aikuisuuden tukemisessa (Malm ym. 2006, 402).

4.2 Oman kodin merkitys

Koti merkitsee eri ihmisille erilaisia asioita, mutta siihen liitetään usein turvallisuus, oma rauha ja mahdollisuus tehdä itselle tärkeitä asioita. Kehitysvammaiselle ihmiselle sopivan asumismuodon ja oman kodin löytäminen voi olla pitkä ja hankala prosessi, kun pyritään turvaamaan tarvittavat asumisen tukipalvelut. Oikean asumisratkaisun valinnassa, palveluiden suunnittelusta ja toimivuuden arvioinnista sekä asumisharjoittelusta, voi olla huomattavaa apua kehitysvammaiselle henkilölle. (Lampinen 2007, 159–161.)

Yksilötasolla asumisen laatu näkyy siinä, että kehitysvammaisen henkilö kokee asuntonsa kodikseen. Elämänlaadun keskeisimpien ulottuvuuksien toteutuminen elämässä; kuten yksityisyys, itsemääräämisoikeus, sosiaalinen liittyminen, osallistumismahdollisuudet ja mahdollisuus itsensä toteuttamiseen sekä arvokkuus ja turvallisuus, on osoitus laadukkaasta asumisesta. Asumisen laadun arvioinnissa, tärkein mittari on kehitysvammaisen ihmisen oma kokemus elämänlaadustaan. Kehitysvammaisen henkilön kokemukset ratkaisevat lopulta, onko asumisen järjestämisessä onnistuttu. (Niemelä & Brandt 2008, 143.)

Mahdollisuus omaan kotiin on yksi itsenäisen aikuiselämän edellytyksistä. Irtautuminen lapsuudenkodista on monelle kehitysvammaiselle henkilölle iso askel. Usein lapsuudenkotiin jääminen aiheuttaa samalla lapsen asemaan jäämisen, riippumatta iästä. Asuminen lapsuudenkodissa aikuisiällä aiheuttaa lisäksi käytännön ongelmia viimeistään, kun vanhemmat eivät enää kykene huolehtimaan lapsestaan. (Malm ym. 2006, 401.)

4.3 Muuttovalmennus

Muutto tuo aina muutoksia elämään, ja kehitysvammaisen kyky ymmärtää ja käsitellä muuttoprosessia vaikuttaa siihen, kuinka elämä lähtee liikkeelle uudessa kodissa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä todetaan kehitysvammaisten muutoissa olennaista olevan se, että kunta on muuttoprosessin käynnistäjä ja tällöin myös vastuussa prosessin läpiviennistä. Tärkeimmäksi huomioitavaksi asiaksi nousi kehitysvammaisen henkilön sopeutuminen uuteen kotiin ja sopeutumisen tukeminen. Kehitysvammaiselle tulee antaa aikaa muutoksen ymmärtämiseen ja käsittelyyn. Vähimmäisajaksi katsottiin eri tahoilla puolesta vuodesta vuoteen. Selvityksen mukaan muuttoa tukee hyvä ja vaihteittain toteutuva tutustuminen uuteen kotiin ja siellä toimivaan henkilökuntaan. (Pelto-Huikko, Kaakinen & Ohtonen 2008, 65–66.)

Muuttoja tehdään yhä enemmän laitospaikkojen hajauttamisen vuoksi ja muuton onnistumisella tiedetään olevan iso merkitys kehitysvammaisen hyvinvoinnille. Kehitysvammaisen muuttaessa uuteen kotiin muuttuvat ihmissuhteet ja lähiympäristö. Muuttajan elämänhistorian, avuntarpeiden ja toiveiden tunteminen edistää kotiutumista uuteen asuntoon. Omaisille kehitysvammaisen ihmisen itsenäistyminen ja muutto on yleensä kova tunnemyllerrys, ja näin ollen he tarvitsevat tukea ja vahvistusta uuteen elämäntilanteeseen. (Palokari 2010, 26–27.)

Kehitysvammaisen ihmisen elämässä muutto voi olla yksi asia, jota on vaikea ennakoida, mutta kuitenkin jokaisella tulisi olla oikeus kokea, että voi vaikuttaa siihen, mitä itselle tapahtuu. Muuttovalmennuksen tarkoituksena on auttaa ennakoimaan tulevia tapahtumia ja näin ollen mahdollistaa, opastaen ja tukien toimimaan uudessa ympäristössä muuton jälkeen. (Katja Marjamäki, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2010.)

Vuodesta 1991 Kehitysvammaisten Palvelusäätiö on toteuttanut muuttovalmennusta Raha-automaattiyhdistyksen tuella kehitysvammaisille henkilöille ja heidän omaisilleen. Muuttovalmennus tarkoittaa muuttajan ja hänen omaisten tukemista muuttoprosessissa. (Puranen 2007, 3.) Tässä opinnäytetyössä muuttovalmennuksella tarkoitetaan kehitysvammaisten henkilöiden tukemista ja valmistautumista tulevaan muuttoon ja muutokseen.

Hyvän muuton malliin liittyy Räsänen (1999, 135) mukaan päätös ja tiedottaminen, muuton valmistelu, muuttoon sopeutuminen, muuton toteuttaminen, uuteen kotiin tuleminen ja asumisen vakiintuminen. Muuttoon valmistautuminen pitää aloittaa hyvissä ajoin, noin vuosi ennen muuttoa. Valmisteluissa tulee ottaa huomioon kaikki muuttajan elämään liittyvät asiat toiveista ja tarpeista palvelusuunnitelman tarkistamiseen ja käytännönasioiden selvittämiseen. Muuttoon valmistautumista auttaa esimerkiksi uuteen taloon ja rakennustyömaahan tutustuminen, kalusteiden ja sisustusten suunnittelu etukäteen sekä tärkeiden muistoesineiden kokoaminen. (Palokari 2010, 26–27.)

4.4 Ryhmätoiminta

Ihmisyjoukko muodostaa ryhmän, kun sen jäsenillä on yhteinen tavoite, keskinäistä vuorovaikutusta ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Ryhmän erottaa yhteisöstä, verkostosta ja satunnaisesta ryhmästä silloin, kun toiminnalla on yhteinen rajattu tavoite, jäsenet ovat tuttuja ja heillä on mahdollisuus edetä tavoitteesta seuraavaan työnjakoon. (Kopakkala 2005, 36.)

Ryhmässä ja yhteisöissä voidaan tukea ihmisten arkea. Ryhmien käyttö sosiaalialan asiakastyössä kasvaa koko ajan. Asiakastyön tavoitteena on ihmisten tukeminen, ja voimaannuttaminen omaehtoiseen selviytymiseen yhteiskunnassa. Asiakkaiden elämäntilanteeseen vaikuttaminen ryhmätoimintana on koettu hyväksi keinoksi saada aikaan muutosta. Ryhmät ovat jokaisen kehitysvammaisen elämään kiinteästi kuuluva ilmiö. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 147.)

Mitä tahansa ihmiselämään liittyvää asiaa voidaan käsitellä ryhmässä. Kasvu ja kehitys mahdollistuvat suhteessa muihin ihmisiin. Ryhmään jokainen tuo oman elämäkokemuksensa, oman yksilöllisen elämänhistorian, omat toiveensa, pelkonsa, ilonsa ja pettymyksensä. Puhuminen, kuunteleminen ja kuulluksi tuleminen ovat keskeisiä tavoitteita. Monenlaiset odotukset, toiveet ja tavoitteet niihin liittyvine tunteineen ilmenevät alkavassa ryhmässä ahdistuksena ja vastustuksena. Uuden oppiminen ja ihmisenä kasvaminen on kivuliasta. Ryhmässä on mahdollista oppia tunnistamaan omia tunteitaan ja tarpeitaan. Sitä kautta mahdollistuu tunteiden sanallinen ilmaisu, jolloin voimme tulla

tietoisiksi niistä tunteista, joita imemme itseemme ympäristöstämme. Jokaisella meistä on annettavaa ja vastaanotettavaa. (Leinonen 1983.)

Ihmiset muodostavat tavoitteellisia ryhmiä, joka sitoo heidät yhteiseen tavoitteelliseen toimintaan. Ryhmäkoko voi olla pienryhmä, jolloin jokaisen on mahdollista olla henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa kaikkien ryhmän jäsenten kanssa. Pienryhmä pyrkii säilyttämään tiiviin ja rajatun kokonaisuuden. On kuitenkin muistettava, että yksilöt tuottavat ryhmän toiminnallaan. Ryhmän olemassaolo ja toiminnan laatu riippuvat erilaisten ihmisten persoonallisista toimintapanoksista. Sosiaalityössä ensisijaisena kiinnostuksen kohteena on aina yksilö, hänen toimintakykynsä herättäminen ja tukeminen. Silloin, kun työ ei välittömästi kohdistu yksilöön, vaan esimerkiksi ryhmään sen onnistumisen mittana pidetään yksilöiden toimintakyvyn ja sosiaalisiin suhteisiin liittymisen lujittumista. Yksilön elämäntilaan vaikuttaa ryhmässä käsillä oleva yhteinen tilanne sekä yksilön henkilökohtainen yleinen elämäntilanne. (Jauhiainen & Eskola 1994, 14–31.)

Hyvinvoinnin perusedellytyksiä ovat myönteinen ja mielekäs rooli kuulua yhteisöön ja ryhmään sekä niissä hyväksytyksi tuleminen. Hyvinvointiin vaikuttaa myös kokemus, että saa tarvittaessa tukea ja, että elämässä on jotakin omaa ja jakamatonta. Kontaktit yhteisön ulkopuolelle sekä mahdollisuus etäisyyden ottamiseen ryhmästä, yhteisöstä ja arkipäivästä, kuuluvat perusedellytyksiin. Hyvinvoinnin kolmijalan muodostavat materiaaliset olosuhteet, ihmissuhteet sekä mielekäs toiminta. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tulisi olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella otteella toteutettu sekä riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallintaa osoittava kokonaisuus (Vilka & Airaksinen 2003, 9–10). Toiminnallinen opinnäytetyö muodostuu itse produktiosta sekä siihen liittyvästä kirjallisesta raportista (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 32). Produktion raportti on tekstuaalisesti erilainen verrattuna opinnäytetyön raporttiin. Raportissa esitellään Produktion prosessia ja omaa oppimista, kun Produktion tekstissä puolestaan puhutellaan kohde- ja käyttäjäryhmää. (Vilka & Airaksinen 2003, 65.)

5.1 Opinnäytetyön tavoite

Produktion tavoitteena on tehdä jokin tuotos. Tuotosta tekemällä kehitetään työvälineitä käytännön työelämään. Produktio on tavoitteellinen ja tietyn ajan kestävä prosessi. Projektin onnistumiseksi, pitää se suunnitella, organisoida, toteuttaa, valvoa, seurata ja arvioida tarkasti. (Vilka & Airaksinen 2003, 47–48.) Opinnäytetyöni tavoitteena on muuttovalmennusta suunnitteleamalla, toteuttamalla ja arvioimalla kehittää Palvelukeskus Väinölälle ryhmämuotoinen muuttovalmennus-toimintamalli.

5.2 Yhteistyötaho ja kohderyhmä

Opinnäytetyöni aiheen sain elokuussa 2010 Suonenjoen kaupungin Palvelukeskus Väinölältä, kun Väinölän johtaja Katja Kivimäki ja avohuollon ohjaaja Mirjami Naumanen kysyivät minua mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan muuttovalmennusta kehitysvammaisille. Opinnäytetyössäni käytän Katja Kivimäestä ja Mirjami Naumasesta nimitystä yhteistyötaho.

Suonenjoen kaupungin kehitysvammahuollon palvelut on keskitetty Palvelukeskus Väinölään. Väinölässä toimii Suonenjoen kaupungin sosiaalikeskuksen alaisena 10-

paikkainen kehitysvammaisten asuntola, kehitysvammaisten päivätoiminta, kehitysvammaisten koululaisten aamu- ja iltapäivähoito sekä avohuollonohjaus. Palvelukeskus Väinölä sijaitsee aivan Suonenjoen keskustan tuntumassa. (Katja Kivimäki henkilökohtainen tiedonanto 21.2.2010.)

Muuttovalmennuksen kohderyhmänä ovat suonenjokelaiset kehitysvammaiset. Muuttovalmennukseen osallistuvien henkilöiden kehitysvamma on jokaisella erilainen vaihdellen lievästä kehitysvammaisuudesta keskivaikeaan kehitysvammaisuuteen. Osallistujien ikä vaihtelee 30:sta 70:neen ikävuoteen. Muuttajista kuusi muuttaa Kahvimyllyn palvelukotiin toisesta asumisyksiköstä, kaksi muuttaa omasta vuokra-asunnosta ja yksi muuttaa lapsuudenkodistaan. (Katja Kivimäki henkilökohtainen tiedonanto 21.2.2010.)

5.3 Opinnäytetyö suunnittelusta arviointiin

Opinnäytetyön suunnittelu alkoi elokuussa 2010. Aihetta oli hyvä alkaa heti työstämään, sillä opinnäytetyön teoriaopinnot olivat juuri alkaneet koulussa. Opinnäytetyöni suunnitelma hyväksyttiin joulukuussa 2010.

Yhteistyötahon kanssa sovimme, että osuuteni Palvelukeskus Väinölässä toteutetussa muuttovalmennusprosessissa painottui tiedon hankintaan ja tiedon tuomiseen yhteistyötahon tietoon. Myös muuttovalmennuksen suunnittelu, toteutus, muuttajilta saatu palautteen hankinta ja muuttovalmennuksen ohjaajien palautekeskustelu kuuluivat työpanokseeni.

Produktion suunnitteluvaiheessa tulee aluksi hahmottaa työn tavoite ja se, kuinka työ linkittyy ammatilliseen käytäntöön. Tavoitteiden asettamisen kautta produktion päämäärä ja tarkoitus hahmottuvat. Opiskelija tekee aluksi suunnitelman, josta ilmenee, mitkä ovat produktion tavoitteet, kenelle produktio on tarkoitettu sekä, missä, miksi ja miten se toteutetaan. Lisäksi suunnitelmasta tulee ilmetä, mikä on konkreettisen toiminnan tulos, ja mitkä ovat eri osapuolten vastuualueet. Suunnitelmasta tulee näkyä myös produktion aikataulu ja resurssit. Vastuun ottaminen produktiosuunnitelman laatimisesta,

seuraamisesta, arvioinnista sekä aikataulun noudattamisesta ovat osa eettistä työskenteilyä. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttä & Ockenström 2007, 31–32.)

Ennen opinnäytetyön suunnitelman hyväksymistä ja muuttovalmennuksen suunnittelua alkoi muuttovalmennusta koskeva tiedonhankinta. Muuttovalmennusta kehitysvammaisille ei aikaisemmin ole toteutettu Suonenjoella. Toiminnan ollessa uutta, loi se haastetta riittävän tiedon ja materiaalin hankintaan.

Keräsin kaiken mahdollisen tiedon internetistä saatavista tutkimuksista ja julkaisuista, luin lehtiä ja kirjoja aiheeseen liittyen sekä otin yhteyttä Kehitysvammaisten Palvelusäätiössä työskentelevään Katja Marjamäkeen, jonka vastuualueena on muuttovalmennuksen kehittäminen ja suunnittelu. Marjamäen kautta sain materiaalia muuttovalmennuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Yhteistyötahon kanssa pidetyssä palaverissa esittelin hankkimani tiedot.

Kävin Kehitysvammaisten Palvelusäätiön järjestämässä Tuhansia tunteita -muuttovalmennusseminaarissa Jyväskylässä. Seminaarissa Hanna Heikkilä puhui vammais- palvelulain muutoksista, vammaispoliittisesta ohjelmasta 2010–2015 ja valtioneuvoston periaatepäätöksestä. Hän puhui myös yksilökeskeisestä ideologiasta, kuinka saamme muutoksen aikaan järjestelmäkeskeisestä yksilökeskeiseen. Katja Marjamäki puhui muuttovalmennuksesta ja siitä, mitkä ovat hyvän muuton tekijät ja kuinka kotiutumista voidaan edesauttaa. Sami Laine Me Itse ry:stä kertoi oman historiansa ja kokemuksensa muutostilanteissa sekä muutostaan omaan kotiin. Psykologi ja filosofian lisensiaatti Pirkko Lahti toi esille eväitä elämänmuutokseen ja asioita, joista koostuu hyvä elämä.

Yhteistyötaho kävi Kehitysvammaisten Palvelusäätiön järjestämässä Yksilöllinen tuki ja muuttovalmennus-koulutuspäivillä Tampereella. Yhteisessä palaverissa he kertoivat koulutuspäivien sisällöistä ja minä esittelin saamani tiedot seminaarista. Kokosimme materiaaleista ja saamistamme tiedoista aiheita, joita muuttovalmennuksessa tulisi käsitellä.

Muuttovalmennuksen suunnittelu painottui kahteen tapaamiskertaan 2.11.2010 ja 23.11.2010. Saimme luotua kokonaisuuden, kuinka etenemme ajallisesti, millaisia ta-

voitteita tapaamiskerrat sisältävät ja mitä teemme muuttovalmennuksen aikana (Liite 1). Suunnittelun yhteydessä sovimme, että minä toimin kahden tapaamiskerran vastuujajajana. Aiheitani ovat hyvän elämän lähtökohda, suhteet ja yhteydenpito. Näiden tapaamiskertojen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynsin Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Tuhansia tunteita -muuttovalmennusseminaarista saamiani tietoja. Tapaamiskertojen suunnitelmat (Liite 2a ja 2b) hyväksyi yhteistyötaho.

Toteutuksen ajankohta oli marraskuun 2010 ja toukokuun 2011 välinen aika ja tapaamiskertoja oli yhteensä 14. Muuttajat saivat suunnitelman toteutuksesta. Yhteistyötaho huolehti muuttajien tiedottamisesta muutoksien sattuessa toteutuksen ajankohtiin ja sisältöihin. Muuttajien muutot tapahtuivat 9.–11.5.2011 välisenä aikana porrastetusti. Muuttoviikolla kävin tiedustelemassa, kuinka muutot olivat onnistuneet, ja mitkä ovat ensivaikutelmat uudesta kodista.

Muuttovalmennuksen toteutus tapahtui ryhmätoimintana, sillä resursseja ei ollut järjestää muuttovalmennusta pelkästään yksilökeskeisesti. Ryhmätoimintaan osallistui kaiken kaikkiaan yhdeksän suonenjokelaista kehitysvammaista sekä Vaalijalan muuttovalmennusryhmä vieraili luonamme. Vanhempien tukeminen, palvelusuunnitelmien päivittäminen ja yksilölliset keskustelut olivat yhteistyötahon vastuulla. Ryhmätoiminnan tarkoituksena oli mahdollistaa muuttajille kokemuksen jakaminen ja keskinäinen tutustuminen. Outi Sara-Ahon (2006, 37–38) tekemästä opinnäytetyöstä ”Kehitysvammaisten asukkaiden odotukset uudelle asuntolalle” käy ilmi, kuinka osa haastateltavista olisi halunnut tutustua toisiin asukkaisiin ennen muuttoa.

Muuttajilta kerättiin palaute viimeisellä tapaamiskerralla kysymyksillä, jotka itse laadin ja sitten hyväksytin yhteistyötaholla (Liite 3). Päädyimme ryhmähaastatteluun, sillä se oli yksinkertaisinta toteuttaa viimeisellä tapaamiskerralla, muuttajia ajatellen. Pystyimme myös tarvittaessa kertaamaan muuttajien kanssa, mitä olemme tehneet muuttovalmennuksen aikana. Yhteistyötahon kanssa kävimme oman palautekeskustelun. Luvussa kuusi kuvaan yksityiskohtaisemmin muuttovalmennusprosessin käytännön toteutuksen.

6 KUVAUS MUUTTOVALMENNUKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSESTA

Muuttovalmennuksen tavoitteena oli valmistella Kahvimyllyn palvelukotiin muuttavat suonenjokelaiset kehitysvammaiset tulevaan muuttoon. Muuttovalmennuksen tapaamiskertoja oli yhteensä 14, ja ajallisesti tapaamiset kestivät puolestatoista tunnista kahteen tuntiin (Liite 1). Muuttajien osallistujamäärä tapaamiskerroilla vaihteli erinäisistä syistä johtuen, mutta kaiken kaikkiaan muuttovalmennukseen osallistui yhdeksän suonenjokelaista kehitysvammaista. Kuvaan tässä muuttovalmennuksen käytännön toteutuksen tapaamiskerroittain.

Tapaaminen 1: Esittäytyminen ja tiedottaminen 9. marraskuuta 2010

Tapaamiskerran tarkoituksena oli antaa yleistä tietoa muuttovalmennuksesta ja esittäytyä, jolloin jokainen muuttaja sai kertoa itsestään ja sen, mistä on muuttamassa Kahvimyllyn palvelukotiin. Lisäksi tavoitteena oli tiedustella muuttajien tunteita ja odotuksia muuttoon liittyen sekä toiveita muuttovalmennusta kohtaan.

Alkuun kerroimme muuttajille, miksi olemme kokoontuneet. Kävimme muuttajien kanssa läpi, kuinka muuttovalmennuksen yhteydessä tutustumme Kahvimyllyn palvelukodin rakennukseen ja ympäristöön. Käsittelemme tunteita, suhteita, yhteydenpitoa, sisustamista ja pyrimme mahdollistamaan tutustumisen Kahvimyllyn palvelukodin työntekijöihin ja johtajaan. Kerroimme, että käymme muuttovalmennuksessa asioita ryhmänä läpi, jolloin muuttajat saavat tukea toisiltaan.

Kerroimme Kahvimyllyn palvelukodista ja alueen historiasta. Muuttajille näytettiin Kahvimyllyn palvelukodin pohjapiirustukset, heidän omasta pyynnöstään. Muuttajille kerrottiin Vaalijalan muuttovalmennusryhmän käynneistä tapaamisilla, ja näin ollen he pääsevät tutustumaan myös sieltä muuttaviin henkilöihin. Jaoimme muuttajille suunnitellun aikataulun ja tapaamiskertojen sisällön.

Keskustelimme muuttajien kanssa vapaamuotoisesti heidän tunteistaan muuttoon liittyen. Muuttajia mietitytti muun muassa arkiset asiat ja kuinka arki lähtee sujumaan muu-

ton jälkeen. Osa oli hyvin innoissaan tulevasta muutosta, kun taas osalle muutto oli hyvin vastentahtoista. Muuttajia askarrutti, kuinka nykyisten ihmissuhteiden käy muuton jälkeen ja se, kuinka yhteydenpito onnistuu, saavatko he tarvitsemaansa apua esimerkiksi puhelimen käyttöön.

Tapaaminen 2: Ympäristöön tutustuminen 23. marraskuuta 2010

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että muuttajat pääsevät tutustumaan Kahvimyllyn palvelukodin ympäristöön, näkevät missä se sijaitsee ja missä vaiheessa rakentaminen on.

Ensimmäinen vierailu toteutettiin muuttajien kanssa kävellen, jotta he näkisivät kaksi eri reittiä, mistä voi kulkea taajamasta Kahvimyllyn palvelukodille ja toisin päin. Kävelymatkan aikana katselimme erilaisia maamerkkejä, joita sijaitsee reittien varrella. Kahvimyllyn palvelukotia katselimme ulkoa päin ja teimme mielikuvaharjoittelua, minne voisi kenenkin asunto sijoittua.

Tapaaminen 3: Muuttajien tutustuminen toisiinsa 29. marraskuuta 2010

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että Palvelukeskus Väinölän ja Vaalijalan muuttovalmennusryhmät pääsevät tutustumaan toisiinsa. Vaalijalan muuttovalmennusryhmä oli käynyt tutustumassa Kahvimyllyn palvelukodin rakennuksella ennen Palvelukeskus Väinölään tuloa.

Ryhmien ensimmäisellä tutustumiskerralla alkoi tapaaminen esittäytymiskierroksella ja tiedustelulla, millaisia tuntemuksia muutto herättää. Tapaamiskerralla käsiteltiin muuttajien kokemuksia ensimmäisestä vierailusta Kahvimyllyn palvelukodin rakennuksella.

Tapaaminen 4: Hyvän elämän lähtökohdat 13. joulukuuta 2010

Tapaamiskerran tavoitteena oli muuttajien kanssa käydä läpi hyvän elämän lähtökohtia, mitä turvallisuus on elämässä ja mikä voi mahdollisesti horjuttaa sitä. Tarkoituksena oli keskustella muuttajien kanssa lähisuhteista, terveydestä, harrastamisesta ja pohtia ”eväi-

tä” elämän muutokseen. Tapaaminen eteni suunnitelman (Liite 2a) mukaisesti, jonka yhteistyötaho oli hyväksynyt.

Kerroin muuttajille, että tapaamiskerran aiheet nousivat esille Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Tuhansia tunteita muuttovalmennusseminaarissa psykologin Pirkko Lahden luennolla eväitä elämän muutokseen ja mitä ovat hyvän elämän lähtökohdat. Käsitteimme ryhmässä turvallisuuden kokemista. Muuttajat nostivat esiin päivätoimintaan tulemisen, ohjaajat, hätänumeron, uimataidon, ulkoilun, läheiset, yövalvonnan, oman huolellisuuden, palovaroittimet ja sen, ettei avaa ovea vieraille.

Keskustelimme kuinka ihminen haluaa sitoutua ja muutoksen jälkeen myös itse muuttua. Muutoksen hallinta on keskeistä jaksamisen kannalta. Ennen muuttoa olisi hyvä katsoa, mitä hyvää vanhassa on ollut ja mahdollisesti ottaa jotain vanhasta mukaan. Muuttajat saivat miettiä, mitä siellä nykyisessä kodissa on sellaista todella arvokasta, minkä haluaisi ottaa uuteen kotiin mukaan. Toin esille kuinka turvallisuus on pysyvyyttä, eikä aina pidä olla muutoksia. Asioiden on pysyttävä paikallaan, jotta pystyy elämässä huilaamaan. Koti on tärkeä turvallisuuden tuoja. Muuttajat saivat kertoa, mitä oma koti heille merkitsee.

Keskustelimme kuinka turvallisuuden tunteeseen liittyy talouden hallinta. Nostin esille kuinka sosiaalista turvallisuutta luo ystävät ja läheiset sekä mahdollisesti joku ryhmä mihin kuuluu. Kerroin esimerkin, kuinka tässä muutostilanteessa voi turvallisuutta luoda tämä muuttava ryhmä. Jatkoimme keskustelua, kuinka sosiaalista turvallisuutta parantaa, kun on useampi henkilö kenelle puhua sekä olisi tärkeää pitää ihmissuhteista ja yhteydenpidosta huolta.

Lähisuhteita kävimme läpi muuttajien kanssa sosiaalisten suhteiden kartalla. Jokainen ryhmäläinen sai tehdä tuetusti oman kartan, joko kirjoittamalla, piirtämällä tai merkeillä, jotka kuvastavat henkilöitä heidän elämässä.

Sosiaalisen suhde kartan jälkeen keskustelimme, kuinka tärkeää on pitää itsestään huolta terveellisillä elämäntavoilla. Kohtuullinen terveys on yhtenä lähtökohtana hyvälle elämälle. Kävimme muuttajien kanssa läpi heidän harrastuksiaan. Harrastaminen on

yksi tapa tuoda mielekkyyttä elämään ja arkeen, sekä luoda uusia ihmissuhteita. Lopuksi kerroin, kuinka elämänmuutoksessa selviytymistä tukevat hyvät yöunet, päivärytmi, liikunta, ympärillä olevat ihmiset ja ruoka.

Tapaaminen 5: Läheiset mukana 12. tammikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että muuttajien omaiset, asumisyksiköistä muuttavien omaohjaajat, edunvalvojat tai muuten muuttajalle läheiset henkilöt pääsevät ryhmässä juttelemaan muuttoon liittyvistä asioista. Paikallaolijoille oli lähetetty kutsut ryhmäkertaan (Liite 4). Kahvimyllyn palvelukodin johtajan Sirkka Koposen, oli tarkoitus esittäytyä paikalla oleville henkilöille. Tarkoitus oli esitellä Omaan kotiin muutto-opas ja selvittää tilataanko kansioita muuttajille Kehitysvammaisten Palvelusäätiöstä.

Alkuun kävimme läpi esittäytymiskierroksen, jotta kaikki tietävät keitä on paikalla. Tämän jälkeen yhteistyötaho esitteli Kahvimyllyn palvelukodin pohjapiirustuksen ja muuttajat saivat tietää alustavan suunnitelman huoneidensa sijainnista. Muuttajat nostivat tärkeinä asioina esille, ettei toisten asuntoihin saa mennä, eikä tavaroita lainata tai ottaa ilman lupaa. Muuttajat kuvasivat hyvän kodin sisältävän saunan, television, asuin-kaverit, kavereiden vierailut ja tavallisen kodinomaisen arjen.

Omaiset ja ohjaajat halusivat tietää, mitä muuttajilla tulee muuttaessa olla mukana. Lähiinnä kysymys oli siitä, mitä tulee Kahvimyllyn palvelukodin puolesta ja mitä asiakkaat tarvitsevat muuttotilanteessa. Koponen lupasi toimittaa tarkemman listan tavaroista, mitä asiakkaalla pitäisi olla muuttotilanteessa. Lisäksi Koponen kehotti nimeämään muuttajien vaatteet, pyyhkeet ja lakanat.

Muuttajia askarrutti kotilomille pääseminen. Pyrkimyksenä kuitenkin on, ettei kotilomilla käydä joka viikonloppu, ja tähän myös omaiset yhtyivät. Keskustelimme, kuinka vanhemmat ja muuttajat elävät omaa elämää ja jokaisella on omat menonsa sekä suunnitelmansa. Muita muuttajia askarruttavia aiheita oli lemmikkieläinten vierailut Kahvimyllyn palvelukodissa, hälytysjärjestelmä ja säännöt. Koponen vastasi esitettyihin kysymyksiin ja sääntöjä hän kutsui yhteisiksi sopimuksiksi, jotka sovitaan yhdessä muuton jälkeen.

Tapaamisessa mukana oleville henkilöille esitettiin Omaan kotiin muutto-opas. Opas on tarkoitettu omaan kotiin tai asumisryhmään muuttajille, se tukee muuttamisessa ja uuteen kotiin sopeutumisessa. Oppaan avulla muuttaja voi kertoa itsestään, elämästään, läheisistään, nykyisestä kodista ja uuteen kotiin muuttamisesta. Opas auttaa tutustumaan itseensä paremmin. Oppaan avulla myös uudet ihmiset oppivat tuntemaan muuttajan katselemalla ja lukemalla opasta. Opas tilattiin muuttajien toiveesta kaikille muuttovalmennukseen osallistuville.

Koponen kertoi työntekijöiden rekrytoinnin olevan käynnissä ja hän halusi muuttajilta tietoa, millaisia työntekijöitä he toivoivat Kahvimyllyn palvelukodissa toimivan. Muuttajat toivoivat työntekijöitä: Ystävällisiä, voimakkaita, miehiä ja naisia, monen alan taitajia ja mukavia persoonia. Muuttajat toivoivat, että pääsisivät tapaamaan työntekijät.

Tapaaminen 6: Harjannostajaiset 20. tammikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että muuttajat pääsevät mukaan juhlistamaan Kahvimyllyn palvelukodin rakentamisen edistymistä, sillä tiedossa oli harjannostajaiset. Tarkoitus oli, että muuttajat pääsevät ensimmäistä kertaa tutustumaan uuden kotinsa sisätiloihin.

Muuttajien päästessä ensimmäistä kertaa tutustumaan Kahvimyllyn palvelukodin sisätiloihin, kiertelivät he rakennusta tutkaillen ja ihmetellen. Muuttajat pääsivät näkemään värikartoista, minkä väriset heidän huoneidensa seinät ja lattiat ovat tulevaisuudessa. He olivat tyytyväisiä värivalintoihin ja varmoja, että heidän asunnoista tulee hienoja. Kahvimyllyn palvelukotiin tutustumisen jälkeen, oli Yrityspuisto Futuriassa juhlatilaisuus, jossa ruokailun ja kahvittelun yhteydessä oli pienimuotoisia puheita ja musiikkia.

Tapaaminen 7: Tutustuminen tuleviin seinänaapureihin 24. tammikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että kaikki muuttajat pääsevät näkemään toisensa ja tulevat seinänaapurinsa. Paikalle saapui Vaalijalan muuttovalmennusryhmä ja Kahvimyllyn palvelukodin johtaja Koponen.

Vaalijalan muuttovalmennusryhmän mukana oli uusia henkilöitä ja näin ollen aloitimme tapaamisen tutustumiskierroksella. Esittelykierroksen jälkeen kävimme Kahvimyllyn palvelukodin pohjapiirustuksen avulla läpi huone huoneelta, kuka huoneessa asuu ja ketkä ovat seinänaapureina. Tulevat seinänaapurit esittäytyivät ryhmässä toisilleen.

Muuttovalmennuksen aikana muuttajia on askarruttanut hyvin paljon arkiset asiat ja se, kuinka arki alkaa sujua muuton jälkeen. Näille kysymyksille oli varattu paljon aikaa Koposen ollessa paikalla. Kysymyksien kautta nousi esille paljon keskustelua ja lisäksymyksiä. Muuttajia askarrutti muun muassa ruoanlaitto, kaupassa ja kirkossa käynnit, oman rahan käyttö ja kotilomien onnistuminen. Muuttajat kokivat tärkeänä Koposen mukana olemisen.

Tapaaminen 8: Tiloihin tutustuminen 7. helmikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli tutustuminen Kahvimyllyn palvelukodin ympäristöön ja sisätiloihin. Muuttajien voimavarat huomioon ottaen menomatka mentiin taksilla ja tulomatka kävellen tutustuen ympäristöön.

Kahvimyllyn palvelukodilla kiertelimme muuttajien kanssa rakennusta ja ympäristöä. Kertasimme tiloja, missä sijaitsee oma asunto, sauna, kodinhoituhuone, keittiö, ruokailutilat ja yhteiset tilat. Pois lähtiessämme muuttajat saivat valita reitin, mitä kautta kävellemme.

Tapaaminen 9: Ihmissuhteet ja yhteydenpito 21. helmikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli muuttajien kanssa käsitellä tarkemmin ihmissuhteita ja yhteydenpitoa. Tapaamiskerran aiheita oli käsitelty Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Tuhansia tunteita -muuttovalmennusseminaarissa. Tapaaminen eteni suunnitelman (Liite 2b) mukaisesti, jonka yhteistyötaho oli hyväksynyt.

Tapaamiskerralla keskustelimme muuttajien kanssa Kahvimyllyn palvelukodin rakentamisesta ja urakan etenemisestä. Osa muuttajista odotti muuttoa ja kokivat tärkeäksi, että pystyi seuraamaan rakennuksen edistymistä, jolloin pystyi valmistautumaan tule-

vaan muuttoon. Keskustelimme muuttajien kanssa ihmissuhteista ja vuorovaikutuksesta, sillä muuton ja uuden asuinympäristön myötä ihmissuhteet saattavat muuttua. Muuttajat saivat kertoa, millaisia ihmissuhteita on olemassa.

Muuttajien kanssa aloimme laajentaa sosiaalisten suhteiden karttaa, minkä tekemistä olimme aloittaneet neljännellä tapaamiskerralla. Kun karttoja oli laajennettu, aloimme käydä läpi, mitkä niistä kartalla olevista ihmissuhteista muuttuu tulevan muuton myötä. Muuttajat merkitsivät karttoihinsa, mitkä ihmissuhteet tulevat muuttumaan ja nämä mahdolliset muutokset jokainen ryhmäläinen sai jakaa ryhmälle. Muuttajat nostivat esille seuraavanlaisten ihmissuhteiden muuttuvan muuton myötä: Naapurit, henkilökunta, työkaverit, asuinkaverit ja perhe.

Keskustelimme muuttajien kanssa heille läheisistä ihmisistä, kuten perheenjäsen, naapuri, asuinpaikan tai päivätoiminnan työntekijä tai vaikka edunvalvoja. Muuttajat merkitsivät karttoihin ne kolme henkilöä, jotka ovat kaikista läheisimpiä. Tämän jälkeen vaihdimme keskustelun siihen, kuinka muuton myötä voi tulla uusia ihmissuhteita esimerkiksi työntekijöiden, asuinkavereiden tai lähistöllä asuvien ihmisten kautta.

Yhteydenpito läheisiin henkilöihin koettiin tärkeäksi ja ryhmässä pohdittiin eri keinoja yhteydenpitoon. Keskustelimme siitä, kuinka tärkeää on pyytää apua yhteydenpidossa, jos sitä tarvitsee. Teimme muuttajien kanssa omat osoitekortit. Tarkoituksena oli, että muuttajat saavat itselleen ylös uuden osoitteen ja saavat halutessaan antaa sen läheisille ihmisille.

Tapaaminen 10: Yhteinen tapaaminen rakennuksella 21. maaliskuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että muuttajat pääsevät tapaamaan toisensa yhdessä Kahvimyllyn palvelukodin rakennuksella. Tarkoituksena oli myös kertoa muuttajille muuton ajankohta ja käydä läpi muuttajien työkuvioita muuton jälkeen. Tapaamiseen saapui Vaalijalan muuttovalmennusryhmä ja Kahvimyllyn palvelukodin johtaja Koponen.

Tutustuimme Kahvimyllyn palvelukodin tiloihin ja muuttajat saivat kerrata, missä sijaitsee mitäkin. Koponen kertoi muuttojen ajankohdan sekä vastauksia muuttajien aikaisemmillä tapaamisilla esitettyihin kysymyksiin. Kävimme ryhmässä läpi muuttajien työasioita.

Tapaaminen 11: Sisustaminen 29. maaliskuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli käydä läpi muuttajien kanssa oman asunnon sisustamiseen liittyviä asioita. Omaan kotiin muutto-oppaat olivat saapuneet, joten myös ne jaettiin muuttajille.

Alkuun kävimme kertauksen vuoksi läpi muutto-oppaan sisältöä. Kahvimyllyn palvelukodin johtaja Koponen oli lähettänyt yhteistyötaholle listat tavaroista, joita muuttaja tarvitsevat omaan huoneeseensa sekä tarvittavista henkilökohtaisista tarvikkeista. Muuttajien kanssa kävimme yhdessä listoja läpi ja pohdittiin mahdollisia hankintoja. Tapaamiskerralla muuttajat saivat kertoa itselle tärkeistä esineistä tai asioista. Muuttajat nostivat television ja radion tärkeimpien joukkoon. Keskustelimme muuttoon liittyvistä tunteista, sillä jännitys oli jo havaittavissa.

Tapaaminen 12: Henkilökuntaan tutustuminen 6. huhtikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli tutustuminen Kahvimyllyn palvelukodin henkilökuntaan ja omaohjaajien julkistaminen. Tapaamiskerta toteutettiin Yrityspuisto Futuriassa ja paikalla olivat lähes kaikki muuttajat ja Kahvimyllyn palvelukodin henkilökunta.

Tapaaminen alkoi esittelykierröksellä, sillä paikalla oli paljon uusia henkilöitä. Esittelytymisen jälkeen Koponen esitteli jokaisen muuttajan kaksi omaohjaajaa, sillä ohjaajat tulevat työskentelemään työporeittain. Muuttajien omaohjaajien nimeämisen jälkeen pääsivät muuttajat ja ohjaajat vapaasti juttelemaan ja tutustumaan toisiinsa.

Muuttajien omaohjaajat tulisivat vierailemaan muuttajien luona vielä ennen muuttoa. Tämän vierailun yhteydessä omaohjaajat pääsevät jakamaan tietoa nykyisen asuntolan henkilökunnan ja kotona asuvien muuttajien omaisten kanssa. Muuttamiseen liittyvää jännitystä vähentää se, että omaohjaajat ovat muuttajille tuttuja.

Tapaaminen 13: Vierailu valmiissa tiloissa 18. huhtikuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli, että muuttajat pääsevät tutustumaan Kahvimyllyn palvelukotiin ja näkevät sen melkein valmiina. Paikalla oli myös Kahvimyllyn palvelukodin johtaja Koponen.

Tutustuimme rakennukseen ja tiloihin. Muuttajat kokivat tilojen hahmottamisen olevan helpompaa, kun tilat olivat valmiita. Tutustuimme muuttajien asuntoihin, ja he pääsivät suunnittelemaan kalusteiden sijoittelua. Huomioimme joitakin puutteita apuvälineissä, ja mainitsimme näistä puutteista Kuposelle. Muuttajat tekivät iloisen huomion, kun oman huoneen ovenpieleen oli tullut oma nimi. Moni totesi sen olevan nyt minun kotini kokonaisuudessaan. Muuttajat ilahtuivat uusista tiloista.

Tapaaminen 14: Palaute 3. toukokuuta 2011

Tapaamiskerran tavoitteena oli käydä läpi viime hetken tuntemuksia viikon päästä toteutuvaan muuttoon. Tavoitteena oli kertoa muuttajille, mitä tarkoitetaan omaohjaajalla, sillä omaohjaajan merkitys oli monelle epäselvä. Lisäksi kerättiin palaute muuttajilta muuttovalmennuksen toteutuksesta.

Muuttajat jakoivat tuntemuksiaan muuttoon liittyen. Toiset odottivat tulevaa muuttoa, mutta toisille se oli vastentahtoista. Muuttajat olivat valmistautuneet tulevaan muuttoon pakkaamalla tavaroita ja ilmoittaneet tutuille uuden osoitteen. Kävimme läpi muuttajien muuttoaikataulua ja varmistimme, että jokaisella on riittävästi apua saatavilla muuttopäivänä.

Muuttajille kerrottiin, kuinka omaohjaaja työskentelee Kahvimyllyn palvelukodissa. Omaohjaajan tarkoituksena on hoitaa ja auttaa asiakasta pääsääntöisesti henkilökohtaisten asioiden hoidossa, kuten lääkäriissä käynneissä. Kaikki ohjaajat työskentelevät kaikkien kanssa ja hoitavat käytännön elämää. Lisäksi muuttajat jakoivat kokemuksiaan sovituisista tapaamisista Kahvimyllyn palvelukodin omaohjaajien kanssa.

Muistelimme ryhmässä Kahvimyllyn palvelukodin ympäristöä, ja muuttajat luettelivat rakennuksia, joita olivat huomioineet vierailujen yhteydessä. Keskustelimme Kahvimyllyn palvelukodista ja siitä, mitä he muistavat missäkin sijainneen. Tapaamiskerran lopuksi keräsimme muuttajilta palautteen muuttovalmennuksen toteutuksesta valmiiksi laadittujen kysymysten (Liite 3) avulla.

Muutto

Muutto toteutui 9–11. toukokuuta 2011 välisenä aikana porrastetusti. Muuttajien apuna muutossa olivat olleet yhteistyötaho, muuttajien omaisia ja muuttajien entisten asumisyksiköiden omaohjaajat. Kahvimyllyn palvelukodilla muuttajia oli vastaan ottamassa johtaja Koponen ja jokaisen muuttajan omaohjaaja.

13. toukokuuta 2011 tapasin muuttajien kanssa ja tiedustelin heiltä muuton onnistumisesta sekä tuntemuksia muuttoon liittyen. Kiersin jokaisen muuttovalmennukseen osallistuneen luona. Kaikki muuttajat kertoivat olevansa tyytyväisiä muuttoon ja uuteen asuntoon. Muuttovalmennuksen koettiin auttaneen muuttoon valmistautumisessa ja sopeutumisessa uuteen asuinympäristöön.

7 TOTEUTUNEEN MUUTTOVALMENNUKSEN ARVIOINTI

7.1 Muuttajien palaute muuttovalmennuksesta

Muuttajilta kerättiin palaute toteutetusta muuttovalmennuksesta laadittujen kysymysten avulla (Liite 3) viimeisellä tapaamiskerralla ryhmähaastatteluna. Pääasiassa kysymykset olivat muodoltaan suljettuja, ja muuttajilta sai määrällisiä kyllä tai ei vastauksia. Palautteen kysymykset sisälsivät myös muutamia avoimia kysymyksiä, eli vastaukset olivat muodoltaan laadullisia. Palaute saatiin kuudelta yhdeksästä muuttovalmennukseen osallistuneesta muuttajasta, sillä viimeisellä tapaamiskerralla paikalla ei ollut enempää muuttajia.

Palautteessa arvioidaan muuttovalmennuksen tiedottamista ja toteutusta. Palautteessa arvioidaan muuttovalmennuksen ohjaajien toimintaa ja tarjoamaa tukea muuttotilanteessa sekä Kahvimyllyn palvelukodin henkilökunnan tapaamisia.

7.1.1 Palaute muuttovalmennuksen tiedottamisesta

Kysyttäessä muuttajilta olivatko he tietoisia muuttovalmennuksen järjestämisestä, vastasi puolet saaneensa tiedon järjestetystä muuttovalmennuksesta ja loput eivät muistaneet asiaa. Kaikki vastaajista kokivat saaneensa riittävää tiedotusta muuttovalmennuksen alkamisesta.

Kysyttäessä muuttajilta alkoiko muuttovalmennus oikeaan aikaan, olivat kaikki vastaajista yhtä mieltä siitä, että aloitusajankohta oli oikea. Alkuun muuttovalmennus toiminta oli muuttajille vieras, mutta kaikki vastaajat kokivat, että ensimmäinen tapaamiskerta antoi riittävästi tietoa alkavasta toiminnasta.

Kaikki palautteen antaneet muuttajat kokivat hyväksi ensimmäisellä tapaamiskerralla saadun rungon muuttovalmennuksen tapaamisten ajankohdista ja sisällöistä. Muuttajilta kysyttäessä oliko tapaamisrunko selkeä, viisi kuudesta vastaajasta koki rungon selkeäksi

ja yksi kuudesta ei osannut sanoa mielipidettään. Muutoksia tuli tapaamiskertojen ajankohtiin muuttovalmennuksen aikana. Kysyttäessä olivatko muuttajat saaneet tiedon tapaamiskertojen ajankohdan muutoksista, yksi palautteen antaja ei muistanut ja viisi kuudesta koki saaneensa tiedon muutoksista.

7.1.2 Palaute muuttovalmennuksen toteutuksesta

Kaikki muuttajat kokivat tapaamiskertoja olleen riittävästi. Myös vierailuja Kahvimyllyn palvelukodilla oli muuttajien mielestä riittävästi muuttovalmennuksen aikana. Kahvimyllyn palvelukoti ja ympäristö oli tullut muuttovalmennuksen myötä vastaajille tutuksi.

Kaikki palautteen antaneet muuttajat kokivat oman huoneen näkemisen auttaneen valmistautumisessa muuttoon. Muuttovalmennuksessa käsiteltävät aiheet, ovat palautteen antajien mielestä auttaneet valmistautumaan muuttoon. Myös ryhmätoiminta ja ryhmän tuki koettiin hyväksi.

Kaikki muuttajat kokivat pystyvänsä puhumaan ryhmässä mieltään painavista asioista. Kaikki palautteen antaneet muuttajat kokivat Vaalijalan muuttovalmennusryhmän vierailut hyväksi, sillä vierailujen yhteydessä muuttajat pääsivät tutustumaan toisiinsa.

Kysyttäessä muuttajilta, mitä huonoa on jäänyt muuttovalmennuksesta mieleen, eivät he osanneet vastata. Kysyttäessä muuttajilta, mitä hyvää on jäänyt muuttovalmennuksesta mieleen, kaksi kuudesta koki vierailut Kahvimyllyn palvelukodille hyväksi sekä tutustumiset muihin muuttajiin. Kaksi kuudesta muuttajasta koki oman huoneen näkemisen hyväksi ja kaksi kuudesta ei osannut vastata. Lopuksi kaikki muuttajat nostivat esille, että hyvää on ollut, kun on päässyt mukaan muuttovalmennukseen. Palautteen antaneet muuttajat kokivat muuttovalmennuksen auttaneen heitä valmistautumaan muuttoon.

7.1.3 Palaute muuttovalmennuksen ohjaajista

Palautteen antaneet muuttajat kokivat pystyvänsä turvautumaan muuttovalmennuksen ohjaajiin ongelmatilanteissa ja ovat saaneet ohjaajilta vastauksen esitettyihin kysymyksiin. Kaikki muuttajat kokivat muuttovalmennuksen ohjaajien puhuneen selkeästi ja ymmärrettävästi. Kysyttäessä muuttajilta avoimesti, missä tilanteissa he olisivat toivoneet ohjaajien toimineen toisin, eivät he osanneet vastata.

Kysyttäessä muuttajilta avoimella kysymyksellä, kuinka he kokivat Kahvimyllyn palvelukodin työntekijöiden tapaamisen. Kaikki vastanneista kokivat tapaamisen hyväksi, sillä pääsi tutustumaan omaohjaajaan ja tapaaminen vähensi jännitystä. Muuttajat kokivat omaohjaajien kotikäynnit hyväksi. Muuttajilta kysyttiin, kuinka olivat kokeneet Kahvimyllyn palvelukodin johtajan Sirkka Kuposen vierailut muuttovalmennuksessa. Kaikki vastanneet kokivat Kuposen vierailut hyväksi, sillä häneltä oli saanut kysyä mieltä painavia asioita ja tapaamiset olivat vähentäneet jännitystä, huomattuaan johtajan olevan mukava.

7.2 Muuttovalmennuksen ohjaajien palaute ja arviointi

Kävimme yhteistyötahon kanssa palautekeskustelun muuttovalmennuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista.

Suonenjoen kehitysvammahuollolla ei ollut entuudestaan tietoa siitä, kuinka kehitysvammaisten muuttovalmennusta tulisi toteuttaa. Saimme kuitenkin riittävästi tietoa ja materiaalia, joka helpotti suunnitteluvaihetta. Kun saimme suunnittelun rungon muuttovalmennuksen toteutuksen ajankohdista ja sisällöistä luotua, epävarmuus väistyi.

Olimme toteutuneeseen muuttovalmennukseen tyytyväisiä ja muuttajilta saadun palautteen mukaan olimme onnistuneet. Muuttajien kanssa oli käyty muuttoon liittyviä asioita hyvin läpi ja olimme mielestämme aloittaneet toteutuksen hyvissä ajoin, myös kertoja oli riittävästi. Muuttajien kehitysvammataso otettiin toiminnassa huomioon. Olimme pistäneet merkille muuttovalmennuksen aikana, ettei yksi muuttajasta nauttinut muutto-

valmennuksesta. Tähän saattoi vaikuttaa hänen muistisairautensa. Muut mukana olleet tuntuivat pitäneen mukana olosta.

Olimme aloittaneet muuttovalmennuksen hyvissä ajoin. Muuttovalmennuksen toteutus olisi kuitenkin hyvä venyttää pidemmälle ajalle, sillä muutamille kuukausille tapaamiskertoja tuli kolme ja tämä tuntui liian raskaalta. On muistettava huomioida tapaamiskertojen määrässä ja toteutuksessa muuttajien kehitysvammaisuuden aste, voimavarat ja muuttajan kyky käsitellä asioita. Kertasimme, kuinka ensimmäinen tutustumiskäynti Kahvimyllyn palvelukodille toteutettiin muuttajien kanssa kävellen, jotta he pääsivät näkemään ympäristöä ja kaksi eri kävelyreittiä taajamaan. Totesimme jo silloin, molempiin suuntiin kävelyn olevan liian raskasta muuttajille.

Tapaamiskerroilla huomioimme muuttajia askarruttaneet asiat hyvin. Vaikka tapaamiskerralle oli määritelty jokin aihe ja muuttajaa mietitytti aivan jokin muu, juttelimme siitä hänen kanssaan ja palasimme sen jälkeen takaisin aiheeseen. Olimme hyvin tiedostaneet, että muutaman muuttajan kohdalla puheenaihe saattoi poiketa aiheesta, jolloin keskustelua tarpeen mukaan rajattiin.

Omaohjaajan merkitystä ja elämistä palvelukodissa, olisi pitänyt käsitellä aikaisemmin kuin viimeisellä tapaamiskerralla. Kotoa muuttavalla henkilöllä, voi olla käsitteistä erilainen kuva kuin palvelukodista muuttavalla henkilöllä.

Henkilökunta toisesta palvelukodista muuttavien kohdalla oli tuonut esille, kuinka paljon muuttajien kanssa keskustellaan aiheesta työaikana. Palvelukotien henkilökunnalle pitäisi kehittää työvälineitä käsitellä muuttajan kanssa muuttoa. Voidaan todeta, että muuttoon valmistautumisprosessissa mukana tukemassa tulisi olla hänelle läheiset henkilöt. Yhden muuttajan kohdalla tuki muuttovalmennuksen ulkopuolella oli vähäistä ja hänen oireensa paheni muuton jälkeen. Riittävän tuen saaminen on tärkeää muuttoon valmistautumisessa.

Olimme tyytyväisiä ryhmätoimintaan, sillä resursseja ei olisi ollut käsitellä jokaisen kanssa erikseen muuttovalmennuksen kokonaisuutta muuttajien määrän vuoksi. Muuttajien palautteiden mukaan, myös he pitivät ryhmätoiminnasta. Tiedostimme, että mukana

oli monenlaisia muuttajia ja heitä olisi pitänyt enemmän huomioida yksilöllisesti. Tämä olisi varmaan mahdollistunut, jos muuttava ryhmä olisi ollut pienempi.

Kysyin yhteistyötaholta, kuinka olin onnistunut tapaamisten suunnittelussa ja toteutuksessa. He nostivat esille, että aiheet olivat hyviä, selkeitä ja asioita pohdiskeltiin perusteellisesti läpi, muuttajien kyvyt huomioon ottaen. Tapaamisten kulku sujui hyvin ja aiheisiin siirryttiin jouhevasti. Neljännellä tapaamiskerralla aiheita käsiteltäessä ajankäytön suhteen tuli ongelmia ja aiheissa piti kiirehtiä. Kävimme läpi, että tapaamiskerran neljä aiheita voisi jakaa, sillä nyt tuli paljon vaikeita asioita yhdelle kerralle.

Yhdeksännen tapaamiskerran ajankäyttö onnistui hyvin. Sosiaalisten suhteiden kartan teossa oli alkuun vaikeutta, mutta johdattelevalla keskustelulla pystyi muuttajaa auttamaan kartan teossa. Keskustelussa meitä auttoi, kun tunsimme muuttajat ja tiesimme, keitä heidän ihmissuhteisiin kuuluu. Olin tyytyväinen tapaamiskertoihini, ne etenivät hyvin muuttajien kanssa keskustellen, sillä heillä oli aina paljon sanottavaa ja välillä piti jakaa puheenvuoroja, jotta kaikki saivat sanottua asiansa

Kävimme läpi saatua palautetta muuttajilta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan palaute olisi kerätty muuttojen jälkeen ja sen olisi toteuttanut Kahvimyllyn palvelukodin henkilökunta. Olimme tyytyväisiä, että päädyimme keräämään palautteen itse viimeisellä tapaamiskerralla, jolloin pystyimme kertaamaan muuttajien kanssa sitä, mitä olimme tehneet muuttovalmennuksessa. Pohdimme, kuinka näin toteutettuna saatoimme huomauttamme johdatella muuttajia haluttuun vastaukseen. Meidän ollessa tuttuja muuttajille, mietimme anoivatko he totuudenmukaisen vastauksen. Huomioimme, että asiakkaista kahdelta pystyi saamaan kysymyksiin totuudenmukaisen vastauksen kehitysvammaisuudesta huolimatta ja toisten vastauksiin kehitysvammaisuus ja iän mukanaan tuomat muistisairaudet vaikuttivat tulokseen.

8 MUUTTOVALMENNUKSEN MALLINTAMINEN

Työn kuvaamiseen ja analysointiin tarvitaan menetelmiä, jotta työtä voidaan kehittää ja työyhteisöjen osaamista jakaa. Mallinnus on tietyn prosessin kuvaamista, analysointia ja kehittämistä. Mallintaminen kehitysvälineenä on työprosessin tavoitteiden, kohteen, työmenetelmien sekä työntekijöiden toiminnan kuvaamista. Mallintamisella pyritään jonkin järjestelmän olennaisten piirteiden pelkistämiseen. Työprosessin mallintamisessa noudatetaan osallistavia kehittämistapoja, joten mallit tehdään toiminnallisissa ryhmissä, vuoroissa tai tiimeissä. (Leppänen 2000, 7-10; Niskala 2010.)

Muuttovalmennuksen mallintaminen Palvelukeskus Väinölälle perustuu toteutetusta muuttovalmennuksesta saatuun muuttajien palautteeseen sekä muuttovalmennuksen ohjaajien palautteeseen ja arviointiin. Näiden pohjalta syntyi 16-vaiheinen muuttovalmennus-toimintamalli.

Saadusta palautteesta huomioitiin tarve käydä tarkemmin läpi asumista palvelukodissa ja omaohjaaja käsitettä. Toteutetun muuttovalmennuksen palautteessa huomioitiin neljännen tapaamiskerran aiheiden olevan vaikeita ja niiden käsittelyä tulisi jakaa useammalle kerralle. Muuttovalmennusmalliin voi tulla kaksi tapaamiskertaa lisää, riippuen järjestetäänkö muutettavaan kohteeseen harjannostajaiset ja siitä, kuinka Omaan kotiin muutto-oppaiden jakaminen onnistuu. Saadun palautteen mukaan tapaamisia ollessa kolme kertaa kuukaudessa, oli se liian raskasta. Ajallisesti tapaamiskertoja on siis hyvä järjestää kaksi kertaa kuukaudessa, jolloin muuttovalmennusmallin läpivientiin menisi noin kahdeksan kuukautta. Yksittäiseen tapaamiskertaan tulee varata aikaa puolestatoista tunnista kahteen tuntiin. Seuraavaksi kuvaan muuttovalmennus-toimintamallin tapaamiskerroittain. Liitteessä viisi on tiiviimpi kuvaus toimintamallista (Liite 5).

Muuttovalmennusmallin lisäksi on huolehdittava muuttajien riittävästä tiedottamisesta muutoksien ilmetessä. On huolehdittava vanhempien tukemisesta, palvelusuunnitelmien päivittämisestä ja tarvittaessa muuttajien yksilöllisistä keskusteluista.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tavoitteena on muuttajille tiedottaminen, mistä muuttovalmennuksesta on kyse. Heille kerrotaan, miksi olemme kokoontuneet, mikä on ryhmän tarkoitus ja kartoitetaan muuttovalmennukseen liittyviä toiveita. Tavoitteena on tutustuminen ja muuttoon liittyvien tunteiden läpikäynti.

Alkuun ohjaaja kertoo, miksi ryhmä on kokoontunut ja mitä muuttovalmennus tarkoittaa. Tämän jälkeen jatketaan tutustumisella, keitä ryhmään kuuluu ja sillä, mistä on muuttamassa muutettavaan kohteeseen. Muuttajille on hyvä kertoa, mitä muuttovalmennus sisältää ja millaisia asioita käsitellään. Muuttoon liittyvästä kohteesta tulisi kertoa jotain. Suunnitelma tapaamiskertojen ajankohdista ja sisällöistä on hyvä jakaa muuttajille ensimmäisellä tapaamiskerralla. Muuttoon liittyvistä tunteista tulee puhua muuttajien kanssa, jotta he pääsevät kertomaan tuntemuksistaan ja muuttovalmennuksen ohjaajat näkevät, millaisella mielellä muuttaja on muuttamassa uuteen kotiin. Muuttajilta on hyvä kysellä, onko heillä odotuksia ja toiveita muuttovalmennukseen liittyen. Tässä vaiheessa muuttajien puheista voi poimia käsiteltäviä aiheita tapaamiskerroille.

Kaikilla tapaamiskerroilla tulee tiedustella muuttajien tunteita, jolloin voi paremmin huomioida muuttajan yksilöllisen tuen tarvetta. Tapaamiskerroilla tulisi antaa tilaa käsitellä muuttajia askarruttavia aiheita, myös tapaamiskerran aiheesta poiketen.

Toisella tapaamiskerralla tavoitteena on tutustuminen muutettavaan kohteeseen, varsinkin, jos muuttajat eivät ole käyneet paikassa aikaisemmin. On hyvä päästä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa muuttajien kanssa tutustumaan uuteen kotiin ja ympäristöön. Tutustumiskertoja toteuttaessa muuttajien kanssa voi käydä muutettavassa kohteessa kävellen, jolloin ympäristöön tutustuminen mahdollistuu paremmin. On kuitenkin huomioitava muuttajien voimavarat, kuinka pitkä matka on ja jaksako kulkea jalan koko matkan.

Kolmannella tapaamiskerralla tavoitteena on tutustuminen toiseen muuttovalmennusryhmään. Muuttajille on hyvä mahdollistaa tutustuminen toiseen muuttovalmennusryhmään, jos muutettavaan kohteeseen muuttajia on tulossa eri muuttovalmennusryhmästä. Tapaamiskerta alkaa esittäytymisellä kuka on ja sillä, mistä muuttaa. Muuttajat voivat tuoda esille myös tuntemuksiaan muuttoon liittyen, jolloin kaikki tietävät millä mielellä

jokainen on muuttamassa. Ryhmästä mahdollisesti löytyy myös toinen, joka ajattelee samoin. Toisen muuttovalmennusryhmän olisi hyvä käydä tutustumassa muutettavaan kohteeseen ennen tapaamista, jotta tutustumiskäynnistä voitaisiin yhdessä keskustella ja jakaa käyntiin liittyviä tunteita ryhmässä.

Neljännellä tapaamiskerralla tavoitteena on muuttajien kanssa käsitellä hyvän elämän lähtökohtia. Tarkoituksena on keskustella muuttajien kanssa ryhmässä, mitä turvallisuus on elämässä ja mikä mahdollisesti horjuttaa sitä. Käsitellä lähisuhteita, terveyttä, harrastamista ja antaa ”eväitä” elämän muutokseen.

Tapaamiskerran voi aloittaa kyselemällä muuttajilta mielipiteitä siitä, mikä elämässä on turvallista ja mikä tekee siitä turvallisen. Tapaamista voi jatkaa käsittelemällä muuttajien kanssa, kuinka turvallisuus on pysyvyyttä ja muuttajat voivat miettiä, mitä vanhassa on sellaista, minkä haluaisi mukaan uuteen kotiin. Muuttajien kanssa voi keskustella, kuinka koti on hyvin tärkeä turvallisuuden tuoja ja muuttajat voivat kertoa, mitä oma koti heille merkitsee. Muuttajien kanssa voi käsitellä turvallisuuden tunteeseen kuuluvaa taloudenhallintaa ja sosiaalisia suhteita.

Tapaamiskerralla muuttajien kanssa voi käsitellä terveyttä ja itsestä huolehtimista. Harrastuksia käsiteltäessä voi korostaa, että se on mielekästä tekemistä ja sitä kautta voi saada uusia ystäviä. Muuttajat voivat kertoa, mitä harrastavat. Lopuksi muuttajille voi kertoa elämänmuutoksessa selviytymistä tukevan hyvät yöunet, päivärytmi, liikunta, ympärillä olevat ihmiset ja ruoka.

Viidennellä tapaamiskerralla tavoitteena on muuttajien kanssa koota sosiaalisten suhteiden karttaa. Tapaamiskerran voi aloittaa kertaamalla, kuinka turvallisuuteen kuuluu sosiaaliset suhteet ja muuttajat voivat kertoa millaisia suhteita on olemassa. Jonka jälkeen heidän kanssaan voi alkaa tekemään sosiaalisten suhteiden karttaa. Ensin muuttaja piirtää tai kirjoittaa haluamallaan tavalla itsensä paperin keskelle, jonka jälkeen alkaa sijoittaa eri etäisyyksien päähän ihmisiä hänen elämässään: Mitä läheisin, sen lähemmäksi kuvattu. Tätä tehdessä muuttajilta voi nousta keskustelua, johon muuttovalmennuksen ohjaajat reagoivat, sillä toisia kartan teko voi puhututtaa hyvinkin syvällisesti. Toteuttajien on varauduttava, että muuttajat voivat tarvita paljon apua kartan tekemi-

seen. Sosiaalisten suhteiden kartta olisi tarkoitus tällä tapaamisella saada mahdollisimman valmiiksi, jotta siitä voi jatkaa myöhemmässä vaiheessa. Lopuksi toteuttajat keräävät talteen muuttajien tekemät kartat.

Kuudennella tapaamiskerralla tavoitteena on tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja sen ympäristöön. Tutustumiskäynti toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden esimerkiksi kävellen kohteeseen ja taksilla pois. Muutettavaan kohteeseen tutustutaan siinä määrin, kuin se on mahdollista.

Seitsemännellä tapaamiskerralla tavoitteena on, että muuttajien omaiset, asumisyksiköistä muuttavien omaohjaajat ja edunvalvojat pääsevät ryhmässä juttelemaan muuttoon liittyvistä asioista yhdessä muuttajien kanssa. Henkilöille voi lähettää kutsun tilaisuuteen. Muutettavan kohteen johtajan voi tässä tilaisuudessa esittäytyä ja olla paikalla. Tapaamisen yhteydessä on hyvä esitellä Omaan kotiin muutto-opas ja selvittää, kuinka monelle se tilataan Kehitysvammaisten palvelusäätiöstä.

Uusien ihmisten tullessa vierailulle ryhmään on hyvä aloittaa esittäytymiskierroksella. Paikalle kutsuilla henkilöiltä voi kysellä tuntemuksia muuttoon liittyen. Mahdollisimman monen ollessa paikalla voi pohjapiirustuksen avulla esitellä muuttajien huoneiden sijainnin. Tapaamiskerralla on varattava aikaa paikalle kutsuille henkilöille esittää kysymyksiä niin muuttovalmennuksen toteuttajille kuin johtajallekin. Ajankäytössä on huomioitava muuttajien kysymykset.

Kahdeksannella tapaamiskerralla tavoitteena on, että kaikki muuttajat pääsevät tapaamaan toisensa ja tulevat seinänaapurinsa. Paikalla tällöin olisivat eri muuttovalmennusryhmät ja muutettavan kohteen johtaja. Pohjapiirustuksen avulla voi käydä läpi huone huoneelta, kuka huoneessa asuu ja ketkä ovat seinänaapureina. Huoneeseen muuttaja ja seinänaapurit esittäytyvät toisilleen. Muuttajat pääsevät tapaamiskerralla esittämään mieltä askarruttavia kysymyksiä johtajalle.

Yhdeksännellä tapaamiskerralla tavoitteena on käsitellä muuttajien kanssa asumista palvelukodissa ja omaohjaaja käsitettä. Muuttovalmennusryhmässä voi olla mukana

henkilöitä jotka eivät tiedä, mitä nämä käsitteet tarkoittavat tai heillä voi olla käsitteistä erilainen käsitys. Näitä on hyvä käsitellä, jotta väärinymmärryksiltä vältyttäisiin.

Tapaamisen voisi aloittaa käymällä läpi, mitä muuttajille tulee mieleen edellä mainituista käsitteistä. Palvelukodeista muuttavat ryhmäläiset voisivat halutessaan kertoa asumisestaan nykyisessä kodissa. Muuttajien kanssa voi tarkemmin käydä läpi, millaista asumispalvelua muutettava kohde tarjoaa ja sitä, mitä se käytännössä tarkoittaa muuttajille. Paikalle voisi pyytää jonkin yksikön työntekijän vierailemaan ja kertomaan, mitä oma-ohjaaja tarkoittaa käytännössä.

Kymmenennellä tapaamiskerralla tavoitteena on, että muuttajat pääsevät tapaamaan toisensa muutettavassa kohteessa ja saavat tietää muuton ajankohdan. Heidän kanssaan voi käsitellä työkuvioita muuton jälkeen. Paikalle tällöin tulevat muuttajat eri muuttovalmennusryhmistä ja mahdollisuuksien mukaan johtaja muutettavasta kohteesta. Muuttamisen ajankohdan ollessa jo tiedossa, on siitä viimeistään tässä vaiheessa kerrottava tarkemmin muuttajille. Jos joillain muuttajilla on vaikeuksia hahmottaa ajankohtaa, on hyvä kertoa jokin merkittävä päivä, jonka lähellä muutto tapahtuu. Muuttajien kanssa voi käydä läpi heidän työasioitaan, milloin kukakin aloittaa, tarvitseeko avustajaa ja sitä, onko työ luonteeltaan avotyötä vai päivätoimintaa.

Yhdennellätoista tapaamiskerralla tavoitteena on muuttajien kanssa käsitellä ihmissuhteita ja niissä tapahtuvia mahdollisia muutoksia. Tavoitteena on keskustella myös yhteydenpidosta.

Tapaamisen voi aloittaa kertomalla, mitä ihmissuhteet ovat, ja kuinka muutto voi vaikuttaa niihin. Muuttajat voivat kertaamisen vuoksi kertoa millaisia ihmissuhteita heidän mielestään on olemassa. Tämän jälkeen muuttajille jaetaan heidän sosiaalisten suhteiden kartat ja jokainen voi kerrata, mitä kartalle on laittanut. Muuttajat merkitsevät karttoihinsa, mitkä ihmissuhteet muuttuvat muuton myötä. Kolme läheisintä henkilöä merkitään kartalle. Muuttajien kanssa on hyvä käydä läpi millaisia uusia ihmissuhteita tulee muuton myötä.

Muuttajilta voi kysellä, millaisia keinoja he tietävät olevan yhteydenpitoon. Heille on hyvä korostaa, että tarvittaessa voi yhteydenpitoon pyytää apua. Muuttajien kanssa voi täyttää postista saatavat osoitteenmuutoskortit tai tehdä heidän kanssaan omat.

Kahdennellatoista tapaamiskerralla tavoitteena on tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön. Tapaamiskerta toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden ja muutettavaan kohteeseen tutustutaan siinä määrin kuin se on mahdollista.

Kolmannellatoista tapaamiskerralla tavoitteena on käydä läpi oman asunnon sisustamista. Muuttajille olisi hyvä jakaa lista tavaroista, joita muuttaja tarvitsee omaan huoneeseensa. Lisäksi tulisi jakaa lista jokaisen henkilökohtaisista tarvikkeista. Listojen avulla voi muuttajien kanssa käydä läpi, mitä heillä on jo hankittuna ja se, mitä vielä pitää hankkia. Muuttajien kanssa voi käydä läpi, mikä heille omassa asunnossa on tärkeää ja sitä, mitä he haluavat omassa asunnossa olevan. Muuttajien kanssa on hyvä keskustella tunteista muuttoon liittyen muuton ajankohdan lähestyessä.

Neljännellätoista tapaamiskerralla tavoitteena on, että muuttajat pääsevät tutustumaan muutettavan kohteen henkilökuntaan ja saavat tietää omaohjaajat. Paikalle on tällöin hyvä saada kaikki muuttajat, muutettavan kohteen ohjaajat ja johtaja.

Tapaaminen on hyvä aloittaa esittäytymiskierroksella, sillä mukana on varmasti paljon uusia henkilöitä. Muutettavan kohteen johtaja julkaisee tiedon, ketkä ovat muuttajan omaohjaajat. Nimet sanottua, kyseiset henkilöt voivat nousta ja esittäytyä toisilleen. Tapaamiseen tulisi varata aikaa vapaaseen tutustumiseen ohjaajien ja muuttajien kanssa. Muuttajille on hyvä kertoa tilaisuudessa, että omaohjaajat voivat vieraillla muuttajan nykyisessä kodissa vielä ennen muuttoa. Vierailulla he pääsevät tutustumaan toisiinsa paremmin, ja näin ollen muuttotilanne tulisi mielekkäämmäksi tutun henkilön ollessa vastassa.

Viidennellätoista tapaamiskerralla tavoitteena on tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön. Tapaamiskerta toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden ja muutettavaan kohteeseen tutustutaan mahdollisimman hyvin. Muuton ollessa lähellä, olisi tällä tutustumiskäynnillä hyvä, jos muuttajien tulevien asuntojen ovissa olisi heidän

nimensä. Tämä merkitsisi heille, että tässä todellakin on minun tuleva asuntoni. Muuttajien huoneissa havaituista puutoksista apuvälineiden tai joidenkin muiden asioiden osalta, on ilmoitettava eteenpäin, jotta muutokset ehditään tehdä ennen muuttoa.

Kuudennellatoista tapaamiskerralla tavoitteena on käydä muuttajien kanssa läpi viime hetken tuntemuksia muuttoon liittyen. Muuttajien kanssa voi keskustella siitä, kuinka he ovat valmistelleet muuttoa, pakanneet tavaroita ja mitä tunteita muutto heissä herättää. Muuttajien kanssa on hyvä käydä läpi muuttoaikataulua ja onko heillä riittävästi apuvoimia muuttopäivälle. Muuttajien kanssa voi tapaamiskerralla käydä läpi muutettavan kohteen ympäristöä ja itse kohdetta, millaisena he sen muistavat. Muuttajilta voi kerätä palautteen viimeisellä tapaamiskerralla.

Lisätapaaminen tulee toimintamalliin, jos muutettava kohde on rakenteilla oleva ja järjestetään harjannostajaiset. Muuttajien olisi hyvä päästä tilaisuuteen mukaan, sillä heillehän koti valmistuu. Omaan kotiin muutto-oppaiden saavuttua, on ne jaettava muuttajille ja heidän kanssaan on hyvä kerrata, mitä opas sisältää. Oppaan sisältöä voi kerrata myös sille järjestetyssä erillisessä tapaamisessa, jos aihetta ei saa lisättyä minäkään tapaamisen yhteyteen.

Muutot toteutetaan porrastetusti useamman henkilön muuttaessa yhtä aikaa. Muuttopäivänä huolehditaan riittävästä avusta ja tuesta muuttajalle. Mukana muutossa olisi hyvä olla henkilölle läheisiä ihmisiä, muuttovalmennuksen ohjaajia ja tuttu omaohjaaja muutettavasta kohteesta.

9 POHDINTA

Tarkastelen alkuun toteutettua muuttovalmennusta, ja tuon esille mahdollisia opinnäytetyön aiheita muuttovalmennusta ajatellen. Pohdin luvussa opinnäytetyöni eettisyyttä ja omaa ammatillista kasvuani opinnäytetyön myötä.

9.1 Toteutuneen muuttovalmennuksen tarkastelua

Muuttovalmennuksen suunnittelu ja toteutus onnistuivat hyvin. Toteutetusta muuttovalmennuksesta saatu palaute mahdollisti ryhmämuotoisen muuttovalmennustoimintamallin luomisen Palvelukeskus Väinölän käyttöön. On kuitenkin tärkeää muistaa, että toteutettu muuttovalmennus tuli suunnitella muuttajille, jotka olivat muuttamassa aivan uuteen yksikköön, koska muuttovalmennusta pidettäessä rakentaminen eteni omaa tahtiaan ja muutoksiin oli varauduttava kokoajan.

Tuula Puranen (2007, 16) toteaa, että muuttovalmennuksen kulkuun ei vaikuta, muuttaako kehitysvammaisen olemassa olevaan asuntoon vai onko asunto vasta suunnitteilla tai rakenteilla. Saamani kokemus osoitti, että varsinkin rakenteilla oleva palvelukoti tuo haasteita muuttovalmennuksen toteutukseen ja muuton ajankohdan tiedottamiseen muuttajille. Muuttovalmennuksen toteutukseen on myös mahdollisuus käyttää enemmän aikaa. Useat muuttovalmennuksen vaiheet tapahtuvat limittäin samalla, kun hoidetaan muuttoon liittyviä ennakkotoimia, valmistaudutaan siihen myös henkisesti.

Muutettavan kohteen ollessa valmis, luo se paineita muuttovalmennuksen ajan käyttöön. On osattava varata riittävästi aikaa muuttovalmennuksen toteutukseen, kun taas toisaalta asunnon vapautuessa ei asunnon tarjoaja pidä asuntoa tyhjillään puolta vuotta odottaen muuttovalmennuksen toteutumista. Muutettavan kohteen ollessa valmis, on muuttovalmennuksen suhteen osattava ennakoida ja saada toteutus tiiviiseen kokonaisuuteen.

Luotua muuttovalmennusmallia käytettäessä on syytä tarkistaa sen soveltuvuus muuttajille, jotka ovat muuttamassa jo olemassa olevaan yksikköön. Uskon sen kuitenkin so-

veltuvan käyttöön, tiivistäen kokonaisuutta. Muuttovalmennuksessa on edettävä muuttajia kuunnellen ja toimintamallia tulee muuttaa tilanteiden mukaan. Mielestäni luomaani toimintamallia voisi käyttää myös yksilökeskeisen muuttovalmennuksen toteutuksessa. Tällöin tapaamiskerroilla voisi hyödyntää paremmin erilaisten toimintamallien käyttämistä asioiden käsittelyssä, ja huomioimaan paremmin muuttajan yksilölliset tuen tarpeet esimerkiksi asioiden käsittelyssä. Maija Puron (2010, 42) tekemästä opinnäytetyöstä käy ilmi, että muuttajat odottavat hyvän muuton muodostuvan rauhallisuudesta, ohjaajilta ja läheisiltä saadusta tuesta sekä tutustumiskäynneistä uuteen kotiin. Opinnäytetyöstä käy ilmi muuton herättävän paljon kysymyksiä ja saatu tieto on muuttajille tärkeää.

Sekä toteutetussa muuttovalmennuksessa, että muuttovalmennus-toimintamallissa huomioidaan muuttoa tukevan hyvä ja vaihteittain toteutuva tutustuminen uuteen kotiin sekä eri tahojen suositukset muuttovalmennuksen vähimmäisajaksi puolesta vuodesta vuoteen. Huomiota on kiinnitetty (Räisänen 1999, 135) esiin tuotuihin hyvän muuton malleihin kuten tiedottamiseen, muuttoon sopeutumiseen, muuton toteuttamiseen ja uuteen kotiin tulemiseen. Palokari (2010, 26–27) toteaa, että muuttoon valmistautumista tukevat kalusteiden ja sisustusten suunnittelu etukäteen sekä tärkeiden muistoesineiden kokoaminen.

Päivi Mertasen (2009, 41–43) opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että Savon Vammaisasuntosäätiön palvelukotien henkilökunta katsoo kehitysvammaisten tarvitsevan muuttoon ja muuttoon valmistautumisessa tukea kehitysvammasta riippumatta. Tuen määrään vaikuttaa enemmänkin se, mistä muuttaja on muuttamassa.

Toteutuneen muuttovalmennuksen kohderyhmä oli hyvin kirjava. Muuttajat olivat iältään 30–70-vuotiaita, he muuttivat hyvin erilaisista kohteista, ja jokaisen kehitysvamma oli erilainen. Tämä loi haasteita toteutukselle. Oli mietittävä tarkkaan, kuinka aiheita käsittelee ja oli huomioitava jokaisen kyky ottaa tietoa vastaan. Asioiden kertaamisen todettiin monella kehitysvammaisella edistävän hahmottamista ja lisäävän ymmärtämistä. Osalla muuttajista on iän mukanaan tuomia muistisairauksia, jotka vaikuttivat muistamiseen heikentävästi ja heille myös kertaaminen oli hyväksi.

Tulevien opinnäytetöiden aiheet voisivat olla yksilökeskeisen muuttovalmennusmallin luominen ja olemassa olevan mallin kokeileminen tilanteessa, jossa muuttaminen tapahtuu olemassa olevaan yksikköön. Omaisten tukemiseen olisi hyvä luoda oma toimintamalli, sillä heidän tukeminen on ihan yhtä tärkeää kuin kehitysvammaisen muuttajankin tukeminen. Kehitysvammaisen muuttaminen pois kotoa on kova tunnemyllerrys omaisille, ja näin ollen heidänkin tulisi saada käsitellä asiaa. Produktiosta voidaan katsoa suuntaviivoja samantyyppisen palvelun suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin jollain muulla paikkakunnalla tai jollekin toiselle kohderyhmälle. Yhtenä opinnäytetyön aiheena voisi olla olemassa olevan toimintamallin kokeilua mielenterveyskuntoutujille.

Kehitysvammaisten laitosasumisen vähentämiseksi rakennetaan vuosittain useita uusia palvelukoteja. Tilanteita, joissa muuttajia on useampia yhtä aikaa samaan kohteeseen, tulee varmasti vastaan muillakin paikkakunnilla. Uskon kehittämäni muuttovalmennustoimintamallin sopivan muidenkin käyttöön.

9.2 Opinnäytetyön eettisyys

Eettisillä ratkaisuilla opinnäytetyössä tavoitellaan ihmisten kunnioittamista, tasa-arvoista vuorovaikutusta ja oikeudenmukaisuutta. Tulee olla kriittinen vallitsevia käytäntöjä ja tietoja kohtaan. Opinnäytetyön eettisyys tarkoittaa tapaa, jolla opiskelija ja ohjaaja suhtautuvat työhön, ongelmiin ja henkilöihin, joiden kanssa produktiota tehdään. Eettisyys tulee esiin siinä, miten aihe valitaan sekä miten prosessissa edetään. Opinnäytetyön tekijän etiikka näkyy sopimusten noudattamisessa, esimerkiksi aikataulussa tai sovitussa sisältöalueissa pysymisessä. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 27.)

Koko opinnäytetyön prosessin ajan olen pyrkinyt toimimaan eettisesti oikein. Valitsin opinnäytetyöni aiheen työelämälähtöisyyden lisäksi sen ajankohtaisuuden vuoksi ja oman kiinnostukseni mukaan. Tiedostin vastuuni tiedonhankkijana ja välittäjänä. Pyrin suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioimaan työni työelämälähtöisyyden ja muuttajat. Opinnäytetyön prosessin ajan olen säännöllisesti tiedottanut Palvelukeskus Väinölää työn vaiheista ja olen pitänyt kiinni sovitusta aikatauluista.

Huomioin tapaamiskerroilla muuttajien ymmärryksen tason ja tarvittaessa selvensin sanomaani niin, että kaikki ymmärsivät. Huomioin kaikkien osallisuutta tapaamiskerroilla ja olin aidosti läsnä muuttajia varten. Muuttajilta kerätyn palautteen toteutuksessa toimimme työtiiminä eettisesti oikein, kun emme toteuttaneet sitä alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Emme kuormittaneet muuttajia muutoksen jälkeen, vielä siinä vaiheessa vieraiden työntekijöiden suorittamalla palautteenkeruulla, vaan keräsimme palautteen itse. Tiedostimme, että saatamme vaikuttaa palautteen totuudenmukaisuuteen, olemalla vastaajille ennestään tuttuja. Tiedostimme, että toteuttajien ollessa ennestään tuttuja vastaajat eivät haastattelutilanteessa välttämättä uskalla tuoda aidosti esiin omia kokemuksiaan ja mahdollisia negatiivisiksi kokemiaan asioita.

Opinnäytetyöhön liittyviä lähteitä käyttäessä arvioin niiden totuudenmukaisuutta katsoen, että tieto on ajankohtaista, aiheeseen liittyvää ja luotettavilta tahoilta saatua. Yhden lähteen ollessa hyvin vanha, katsoin sen kuitenkin olevan luotettava ja totuudenmukainen sekä aiheeseen vahvasti kuuluva. Opinnäytetyön tekemisen eettisyyteen vaikuttaa myös päiväkirjan pito, jolloin tapahtuneet asiat ovat kirjattuna, eivätkä pelkästään muistin varassa, jolloin opinnäytetyöni ei olisi luotettava. Tapaamiskertojen määrän vuoksi, oli hyvä kirjata ylös jokaiselta kerralta kuinka tapaaminen oli onnistunut, kuinka muuttajat kokivat asioita, kuinka itse koin tapaamisen ja millaisia ajatuksia yhteistyötaholta nousi esille. Päiväkirjan pito auttoi opinnäytetyön laatimisessa.

9.3 Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen vaati paljon kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä sekä paljon aikaa. Opinnäytetyönprosessin kulku on ollut ajallisesti vaihtelevaa. Olen pyrkinyt tekemään opinnäytetyötä pikkuhiljaa eteenpäin, mutta vaihtelevat elämäntilanteet ja ajoittaiset motivaatio-ongelmat ovat vaikeuttaneet opinnäytetyön valmistumista. Olen vienyt aloittamani opinnäytetyön loppuun, vaikka kiinnostukseni tehtävää työtä kohtaan on ollut ajoittain vähäistä.

Olen kirjoittanut opinnäytetyötä yksin, mutta muuttovalmennuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi ovat kuitenkin olleet tiivistä yhteistyötä yhteistyötahon kanssa. Yhteistyötai-

toni ovat kehittyneet, olen oppinut tavoitteellisuutta, joustavuutta ja toisten työn arvostamista prosessin aikana. Opinnäytetyö on vahvistanut taitojani ryhmänvetäjänä, unohtamatta kuitenkaan opittua taitoa huomioida jokaista yksilöä ryhmässä. Taitoni pitkäkestoisen prosessin läpiviennissä ovat kehittyneet ja olen oppinut sietämään keskeneräisyyttä.

Opinnäytetyö on vahvistanut haluani työskennellä kehitysvammaisten kanssa. Työ on lisännyt ammatillisuuttani, sillä muuttovalmennuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa tuli ottaa huomioon muuttajien erityispiirteet sekä heidän kykynsä kommunikoida, ottaa vastaan ja käsitellä informaatiota. Jokaisen muuttajan toimintakykyä ja toimintakyvyn rajoitteita piti arvioida muuttovalmennuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Oman ammatillisen kasvun kannalta on ollut tärkeää oppia suhtautumaan hankkimaani tietoon kriittisesti. Opinnäytetyön tekeminen on kasvattanut kykyäni etsiä ja löytää tarpeisiini sopivaa tietoa tehokkaasti ja rajatusti.

Opinnäytetyöprosessi on tukenut ammatillista kehittymistäni sosionomina. Olen toiminut prosessin ajan sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti, kunnioittaen ihmisarvoa, itsenäisyyttä ja elämänhallintaa sekä huomioinut muuttajien yksityisyyden suojaamista ja osallisuutta. Olen pyrkinyt toiminnassani edistämään tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä. Olen huomioinut muuttajien voimavarat ja tarpeet. Olen luonut ammatillista ja osallistavaa vuorovaikutusta niin muuttajiin kuin yhteistyötahoonkin. Olen pyrkinyt ohjaamaan ja tukemaan muuttajia tavoitteellisesti. Olen oppinut hyödyntämään mallintamista työn kehittämisen välineenä.

LÄHTEET

- Arvio, Maria & Alltonen, Seija 2011. Kehitysvammaisen potilaana. Helsinki: Duodecim.
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/759, 18.9.1987. Viitattu 14.7.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870759>.
- ASPA i.a. Kehitysvammaisten laitos- ja asumispalvelut vuonna 2007. Viitattu 10.8.2011 <http://www.aspa.fi/index.phtml?s=536>. Tuloste tekijän hallussa.
- Haarni, Ilkka 2006. Keskeneräistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa, tutkimustiedon valossa. Helsinki: Stakes.
- Hynynen, Raija & Huhta, Jaana 2011. Valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttaminen kehitysvammaisten asumisessa ja siihen liittyvistä palveluista. Teoksessa Päivi, Ripatti (toim.). Kehitysvammaisten asuminen. Uusi reformi 2010-2015. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Helsinki: WSOY.
- Kaski, Markus (toim.); Manninen, Anja & Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. 4 uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a. Mieli myllertää. Mielensterveys ja hyvinvointi. Mielensterveys on kaikkien oikeus. Viitattu 18.12.2010
http://www.kvtl.fi/sivu/mm_mielensterveys. Tuloste tekijän hallussa.
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a. Tukiliiton esitykset hallitusohjelmaan 2011. Viitattu 9.7.2011 <http://www.kvtl.fi/fi/tukiliitto/tukiliiton-esitykset-hallitusohjelmaan-2011/>. Tuloste tekijän hallussa.
- Kehitysvammaliitto 2011. Toimintakyvyn ja elämänlaadun arviointi. Viitattu 13.8.2011
<http://kehitysvammaliitto.fi/koulutus/arviointipalvelut/toimintakyky-ja-elamanlaatu.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Kivimäki, Katja 2010. Johtaja. Palvelukeskus Väinölä. Suonenjoki. Henkilökohtainen tiedonanto 21.2.
- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/ 519, 23.6.1977. Viitattu 6.8.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380,
 3.4.1987. Viitattu 14.7.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.
- Lampinen, Reija 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi.
 Helsinki: Edita.
- Leinonen, Ritva 1983. Ryhmä ihmissuhdetaitojen oppimisen välineenä. Ryhmätyö-lehti
 3/1983. Viitattu 18.12.2010
<http://www.kolumbus.fi/ryhmatyo/oppi.htm#Ryhmäopp>. Tuloste tekijän
 hallussa.
- Leppänen, Anneli 2000. Työprosessin mallintaminen tukemaan työn ja osaamisen kehittä-
 mistä. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Malm, Marita; Matero, Marja; Repo, Marjo & Talvela Eeva-Liisa 2006. Esteistä Mah-
 dollisuuksiin. Helsinki: WSOY.
- Marjamäki, Katja 2010. Suunnittelija, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. Tampere.
 Henkilökohtainen tiedonanto 19.11.
- Me Itse ry 2009. Julkilausuma henkisestä hyvinvoinnista. Tampereella 06.06.2009. Vii-
 tattu 23.7 2011 http://oldkvtl.files.fi/sivu/me_itse_julkilausumat. Tuloste
 tekijän hallussa.
- Mertanen, Päivi 2009. Onnistunut muutto. Asumispalvelun muuttovaiheen prosessi Sa-
 von Vammaisasuntosäätiössä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäyte-
 työ.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina
 sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Niemelä, Markku & Brandt, Krista (toim.) 2008. Kehitysvammaisten yksilöllinen asu-
 minen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisrat-
 kaisuja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Niskala, Asta 2010. Sosiaalityön prosessikuvaukset tukemassa sosiaalityötä. Viitattu
 24.10.2011
http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/uula/sosionomit/Mallinnus_1304_v
 erkkovalitteinen_asiakastyo.pdf. Tuloste tekijän hallussa.

- Nyman, Esa 2008. Keskeisiä asioita kehitysvammaisen ihmisen muutossa. Viitattu 10.7.2011 <http://www.kvps.fi/download/pdf/seminaarit/nyman-7-10-2008.pdf>.
- Orajärvi, Johanna 2007. Sodankylä, Savukoski, Pelkosenniemi. Vammaisten ihmisten ja mielenterveyskuntoutujien asumistarpeet. Viitattu 27.8.2011 <http://www.aspa.fi/files/901/sodankyla-savukoski-pelkosenniemi.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Paara, Erkki 2005. Vammaispalvelujen järjestäminen ja osaaminen. Selvitys vammaislakien yhdistämisestä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Palokari, Sirpa 2010. Soilen muutto meni nappiin. Ketju, kehitysvamma-alan lehti. 46. vuodikerta. 6/2010. 26–27.
- Pelto-Huikko, Antti; Kaakinen, Juha & Ohtonen, Jukka 2008. Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttamisen seurantaraportti. ”Saattaen muutettava” Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Puranen, Maija 2010. ”Semmonen, että rauhallisesti”. Kehitysvammaisten ihmisten käsityksiä hyvästä muutosta. Laurea-ammattikorkeakoulu. Laurea Tikkurila. Opinnäytetyö.
- Puranen, Tuula 2007. Muuttovalmennus. Opas itsenäistyvän kehitysvammaisen muuttajan vanhemmille. Kehitysvammaisten Palvelusäätiö.
- Räisänen, Anja 1999. Kehitysvammaisten asuinpaikan muuton tukeminen kehitysvammatyöntekijän työnä. Terveystalouden- ja taloudenlaitos. Kuopio: Kuopion yliopisto. Terveystalouden koulutusohjelma.
- Sara-Aho, Outi 2006. Kehitysvammaisten asukkaiden odotukset uudelle asuntolalle. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin-yksikkö. Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö. Viitattu 18.12.2010 http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2006/c15f5d_Helsinki_Sara-aho_1555.pdf. Tuloste tekijän hallussa.
- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto 2003. Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. Viitattu 2.9.2010 http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1066353#fi. Tuloste tekijän hallussa.

- Stakes 1998. Psykiatrian luokituskäsikirja. Tautiluokitus ICD-10 psykiatriaan liittyvät diagnoosit. Helsinki: Stakes.
- Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 9.7.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Suonenjoen kaupungin kehitysvammahuollon suunnitelma vuosille 2008-2015. Sosiaalilautakunta 2008.
- Teikari, Martti & Björkman, Marjaliisa 2006. Vammaisuus ja itsenäinen asuminen. Helsinki: ASPA.
- Vaalijalan kehysuunnitelma 2012-2014. Viitattu 27.8.2011
<http://www.siilinjärvi.fi/D5Web/kokous/20111462-2-15261.PDF>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vahtera, MarjaLiisa 2002. Kehitysvammaisten dementia. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Valtion ympäristöhallinto 2011. Kehitysvammaisten asuminen. Viitattu 25.2.2011
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25198&lan=fi>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vernerinet 2011 a. Mitä kehitysvammaisuus on? Viitattu 9.7.2011
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vernerinet 2011 b. Toimintakyvyn näkökulma. Viitattu 9.7.2011
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vernerinet 2011 c. Sosiaalinen näkökulma. Viitattu 9.7.2011
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/sosiaalinen-nakokulma.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vernerinet 2011 d. Ryhmäasuminen. Viitattu 6.8.2011
<http://verneri.net/yleis/arki/asuminen/asumispalvelut/ryhma.html>. Tuloste tekijän hallussa.
- Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ympäristöministeriö 2004. Palveluasuminen. Viitattu 3.9.2011
<http://www.asuminen.fi/?path=7,12,358>. Tuloste tekijän hallussa.

Ympäristöministeriön raportteja 2009. Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille. Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010-2015. Helsinki: Ympäristöministeriö.

LIITE 1: Muuttovalmennuksen kokonaisuus

Tapaaminen 1

9.11.2010 klo 9.30–11.00 Väinölässä

- Yleistä muuttovalmennuksesta
- Esittäytyminen
- Mitä tunteita muuttaminen herättää, (odotukset, toiveet, pelot)
- Mitä odotuksia/toiveita muuttovalmennukselta

Tapaaminen 2

23.11.2010 klo 9.00–11.00 Kahvimyllyn palvelukodilla

- Tutustuminen Kahvimyllyn palvelukotiin ja ympäristöön

Tapaaminen 3

29.11.2010 klo 13.30–15.00 Väinölässä

- Vaalijalan muuttovalmennusryhmän kanssa tutustuminen
- Mitä tunteita rakennuksella käynti herätti
- Glögit, tortut ja piparit

Tapaaminen 4

13.12.2010 klo 13.30–15.00 Väinölässä

- Hyvän elämän lähtökohtia: turvallisuus elämässä ja mikä voi horjuttaa tunnetta, lähisuhteet, terveys, harrastaminen ja eväitä muutoksesta selviytymiseen

Tapaaminen 5

12.1.2011 klo 14.00–15.30

- Vanhempien ja läheisten tapaaminen
- Omaan kotiin muutto-opas kansion esittely
- Kahvimyllyn palvelukodin johtaja Sirkka Koponen paikalla
- Kahvit

Tapaaminen 6

20.1.2011 klo 14.00

- Harjannostajaiset: vierailu Kahvimyllyn palvelukodilla (kaikki pääsevät sisälle rakennukseen) ja juhlatilaisuus yrityspuisto Futuriassa.

Tapaaminen 7

24.1.2011 klo 13.00–15.00 Väinölässä

- Vaalijalan muuttovalmennusryhmä mukana/tutustumista
- Seinänaapurien esittely

Tapaaminen 8

- 7.2.2011 klo 9.30–11.00 Kahvimyllyn palvelukodilla
- Tutustuminen Kahvimyllyn palvelukotiin ja ympäristöön

Tapaaminen 9

- 21.2.2011 klo 9.30–11.00 Väinölässä
- Ihmissuhteet (muuttuuko, miten muuttuu ja uudet suhteet)
- Yhteydenpito

Tapaaminen 10

- 21.3.2011 klo 13.00–15.00 Kahvimyllyn palvelukodilla/Väinölässä
- Vaalijalan muuttovalmennusryhmä mukana/tutustuminen
- Tutustuminen Kahvimyllyn palvelukotiin/ympäristöön
- Työkuvioita

Tapaaminen 11

- 29.3.2011 klo 13.00–14.30 Väinölässä
- Oman asunnon sisustaminen
- Omaan kotiin muutto-oppaan jakaminen

Tapaaminen 12

- 6.4.2011 klo 13.00–15.00 yrityspuisto Futuria
- Tutustuminen Kahvimyllyn henkilökuntaan
- Omaohjaajat
- Vaalijalan muuttovalmennusryhmä mukana

Tapaaminen 13

- 18.4.2011 klo 9.30–11.00 Kahvimyllyn palvelukoti
- Tutustuminen Kahvimyllyn palvelukotiin

Tapaaminen 14

- 3.5.2011 klo 9.30–11.00 Väinölässä
- Muuttoon viikko aikaa (millaisia tunteuksia)
- Mitä omaohjaaja tarkoittaa
- Palaute muuttovalmennuksesta

LIITE 2a: Neljännen tapaamisen suunnitelma

Hyvän elämän lähtökohtia. Tapaaminen pohjautuu Kehitysvammaisten palvelusäätiön Tuhansia tunteita -muuttovalmennusseminaarissa psykologi Pirkko Lahden pitämään luentoon, eväitä elämän muutokseen ja hyvän elämän lähtökohdat.

1. Turvallisuus elämässä

- Mitä tämä muuttajille tarkoittaa
 - o Turvallisuutta horjuttaa tieto muutosta. Tiedossa paljon muutoksia, paikka, äänet, tuoksut, päivittäiset toiminnot ja ihmiset.
 - o Ihmisellä halu sitoutua, asettua ja muuttua
 - o Muutoksen hallinta tärkeää
 - o Mitä hyvää vanhassa ollut ja mahdollisesti ottaa jotain mukaan uuteen
- Jokainen saa hetken miettiä, mitä haluaa vanhasta mukaansa (ei tarvitse kertoa)
 - o Turvallisuus on pysyvyyttä, elämästä pystyy nauttimaan, kun asiat pysyvät paikallaan, muuton jälkeen ei heti uusia muutoksia.
 - o Turvallisuutta tuo oma koti
- Mitä oma koti teille merkitsee
 - o Turvallisuutta on myös taloudenhallinta (tulot ja menot)
 - o Sosiaalinen turvallisuus (ystävät, läheiset ja porukka, johon kuuluu. Hyvä olla useampi henkilö ja pitääkää yhteyttä.

2. Lähi-suhteiden käsitteleminen sosiaalisuhteiden kartalla

- o Muuttajat tekevät ja vetäjät auttavat tarvittaessa

3. Itsestä huolehtiminen

- o Ulkoilla, syödä terveellisesti, vaivoista kerrottava tai huolehdittava itse. Kohtuullinen terveys lähtökohta hyvälle elämälle, jos sairastaa elä jää sairauden vangiksi.

4. Harrastaminen

- Mitä harrastatte, jokainen saa kertoa.
 - o Tuo mielekkyyttä, jokaisen itse valitsema tekeminen. Ei helppoa ja on oltava rohkea kokeilemaan uutta, voi löytää ystäviä

5. Positiivinen elämän asenne

- Asioissa olisi nähtävä hyvää. Pitää käsitellä myös huonot asiat. Kun menet nukkumaan, mieti päivän hyviä asioita. Eväitä elämän muutokseen: hyvät yöunet (8h/yö), päivärytmi (on tuotava myös uuteen kotiin), liikunta (kävely ja juoksu parhaita tutkimusten mukaan), ympärillä olevat ihmiset (puhukaa heidän kanssaan) ja ruoka (nauttikaa syömisestä).

LIITE 2b: Yhdeksännen tapaamisen suunnitelma

Tapaaminen pohjautuu Kehitysvammaisten palvelusäätiön Tuhansia tunteita muuttovalmennus seminaarissa käsiteltäviin aiheisiin.

1. Ihmissuhteet

Ovat vuorovaikutusta ja kuuluvat meille kaikille

Muuton myötä ihmissuhteet muuttuvat, päivittäin→kerran viikossa.

- Millaisia ihmissuhteita on olemassa

2. Sosiaalisten suhteiden kartan laajentaminen

Muuttajat tekevät ja vetäjät auttavat tarvittaessa

Jaa kartat, jonka jälkeen: ihmissuhteet kuuluvat kaikille (tuntenut vauvasta asti tai vasta tutustunut) Saisiko tämä muuttajat miettimään karttaa laajemmin?

Mitkä ihmissuhteista muuttuvat muuton myötä (merkitään karttaan, keskustelua)

Läheisin ihminen voi olla: perheenjäsen, naapuri, asuinpaikan- tai päivätoiminnan työntekijä tai edunvalvoja.

Merkataan karttaan kolme läheisintä henkilöä

Muuton myötä uusia ihmissuhteita: työntekijät, asuinkaverit, naapurit. Tutustuminen, toisille helppoa ja toiset tarvitsevat aikaa.

3. Yhteydenpito

- Millaisia keinoja on olemassa

Muistettava pyytää apua ja ei pidä unohtaa yhteydenpitoa.

Tehdään omat osoitelaput, jossa oma nimi ja Kahvimyllyn palvelukodin osoite.

Peltotie 2, 77600 Suonenjoki.

LIITE 3: Palautekysymykset

1. Kun päätös muutosta Kahvimyllyn palvelukotiin oli tehty, olitteko tietoisia, että teille järjestetään muuttovalmennusta?
2. Saitteko riittävää tiedotusta muuttovalmennuksen alkamisesta?
3. Alkoiko muuttovalmennus oikeaan aikaan?
4. Muuttovalmennuksen alkaessa, olitteko tietoisia mistä toiminnassa on kyse?
Lisäkysymys, ei vastauksen sattuessa: Saitteko ensimmäisellä tapaamiskerralla riittävää tietoa toiminnasta?
5. Koitteko hyväksi vai huonoksi ensimmäisellä tapaamiskerralla saamanne rungon tapaamisten ajankohdista ja sisällöistä?
6. Oliko tapaamisrunko selkeä?
7. Muutoksia tapaamisajankohtiin tuli muuttovalmennuksen aikana. Saitteko tiedon tapaamispäivien muutoksista?
8. Oliko tapaamiskertoja riittävästi?
- 9a. Vierailimmeko riittävästi Kahvimyllyn palvelukodilla?
- 9b. Koetteko Kahvimyllyn palvelukodin ja ympäristön tutuksi?
10. Onko oman huoneen näkeminen auttanut muuttoon valmistautumisessa?
11. Ovatko muuttovalmennuksessa käsiteltävät aiheet auttaneet muuttoon valmistautumisessa? (Voi kerrata tarvittaessa mitä käsitelty)
12. Oletteko tykänneet ryhmä toiminnasta?
13. Oletteko voineet puhua mieltä painavista asioista ryhmässä?
14. Kertokaa mielipiteenne Vaalijalan muuttovalmennusryhmän vierailuista?
15. Oletteko voineet turvautua muuttovalmennuksen ohjaajiin ongelma tilanteissa?
16. Oletteko saaneet ohjaajilta vastauksen esitettyihin kysymyksiin?
17. Ovatko ohjaajat puhuneet selkeästi ja ymmärrettävästi?
18. Kertokaa, missä tilanteissa ohjaajien olisi pitänyt toimia toisin?
19. Kuinka koitte Kahvimyllyn palvelukodin työntekijöiden tapaamisen?
20. Kuinka koitte Kahvimyllyn palvelukodin johtajan Sirkka Koposen vierailut?
21. Mitä huonoa on jäänyt muuttovalmennuksesta mieleen? (Jokaiselta olisi hyvä saada ainakin yksi asia)
22. Mitä hyvää on jäänyt muuttovalmennuksesta mieleen? (Jokaiselta olisi hyvä saada ainakin yksi asia)

LIITE 4: Kutsu

Hei!

Kahvimyllyn palvelukotiin muuttajille on järjestetty muuttovalmennusta kuluneen syksyn aikana muutamia kertoja. Nyt haluamme kutsua mukaan myös vanhemmat/ edunvalvojat ja omaiset. Tilaisuudessa on tarkoitus keskustella yhdessä muuttoon liittyvistä asioista laidasta laitaan. Jos mielessä on kysymyksiä, niitäkin saa esittää, voimme miettiä yhdessä löytyykö vastauksia. Myös tunteista on lupa puhua.

Paikalla myös Kahvimyllyn Palvelukodin johtaja Sirkka Koponen.

Tervetuloa Palvelukeskus Väinölään (Väinönkatu 9) muuttovalmennusryhmän vanhempien/ edunvalvojen ja omaisten tapaamiseen 12.1.2011 klo 14.00–15.30.

Ystävällisin terveisin,

Mirjami Naumanen, avohuollonohjaaja

LIITE 5: Muuttovalmennus-toimintamalli

Tapaamiskertojen lisäksi on huolehdittava riittävästä tiedottamisesta, vanhempien tukemisesta, palvelusuunnitelmien päivittämisestä ja tarvittaessa muuttajien yksilöllisistä keskusteluista.

Jokaisella tapaamiskerralla tulee tiedustella muuttajien tunteita muuttoon liittyen.

1. Tapaamiskerta

Muuttajille kerrotaan, miksi ryhmä on kokoontunut ja mitä muuttovalmennus tarkoittaa. Muuttajat esittäytyvät toisilleen ja kertovat mistä ovat muuttamassa muutettavaan kohteeseen. Muuttajille kerrotaan, mitä muuttovalmennus sisältää ja millaisia asioita käsitellään sekä jaetaan runko tapaamiskerroista. Muuttajilta voi tiedustella, onko heillä toiveita muuttovalmennukseen liittyen.

2. Tapaamiskerta

Tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön, siinä määrin kuin mahdollista (onko rakenteilla oleva vai valmis yksikkö) Tutustuminen toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden (kävelen, taksilla ym.).

3. Tapaamiskerta

Tutustutaan toiseen muuttovalmennusryhmään, jos muuttajia tulossa eri muuttovalmennusryhmästä. Esittäytyminen.

4. Tapaamiskerta

Käsitellään muuttajien kanssa hyvän elämän lähtökohtia. Turvallisuus elämässä ja mikä mahdollisesti horjuttaa sitä. Käsitellään lähisuhteita, terveyttä, harrastamista ja ”eväitä” elämän muutokseen.

5. Tapaamiskerta

Muuttajien kanssa kootaan sosiaalisten suhteiden karttaa. Tapaamiskerran voi aloittaa kertaamalla sosiaalisten suhteiden kuuluvan turvallisuuteen. Ohjaajan varauduttava auttamaan muuttajia kartan teossa.

6. Tapaamiskerta

Tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön, siinä määrin kuin mahdollista (onko rakenteilla oleva vai valmis yksikkö) Tutustuminen toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden (kävelen, taksilla ym.).

7. Tapaamiskerta

Muuttajien omaiset, asumisyksiköistä muuttavien omaohjaajat ja edunvalvojat kutsutaan mukaan ryhmään keskustelemaan muuttoon liittyvistä asioista yhdessä muuttajien kanssa. Esittäytyminen. Selvitetään kuinka monelle muuttajalle tilataan Omaan kotiin muutto-oppaat.

8. Tapaamiskerta

Kaikki muuttajat (ryhmät) pääsevät tapaamaan toisensa ja tulevat seinänaapurit. Pohjapiirustuksen avulla käydään läpi huone huoneelta, kuka huoneessa asuu ja ketkä ovat seinänaapurit. Henkilöt esittäytyvät toisilleen.

9. Tapaamiskerta

Muuttajien kanssa käsitellään asumista palvelukodissa ja omaohjaaja käsitettää. Paikalle voi pyytää jonkin yksikön työntekijän vierailemaan ja kertomaan asioista.

10. Tapaamiskerta

Kaikki muuttajat (ryhmät) pääsevät tapaamaan toisensa muutettavassa kohteessa. Muuttajien kanssa voi käsitellä heidän työkuvioita muuton jälkeen. Muuton ajankohdasta tiedottaminen (viimeistään tässä vaiheessa).

11. Tapaamiskerta

Muuttajien kanssa käsitellään ihmissuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä yhteydenpitoa. Hyödynnetään sosiaalisten suhteiden karttaa. Jokainen merkitsee karttaansa ne suhteet, mitkä muuttuvat muuton myötä sekä kolme läheisintä henkilöä. Käydään läpi millaisia uusia ihmissuhteita voi tulla muuton myötä. Muuttajien kanssa voi täyttää valmiin osoitteenmuutoskortin tai tehdä omat.

12. Tapaamiskerta

Tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön, siinä määrin kuin mahdollista (onko rakenteilla oleva vai valmis yksikkö) Tutustuminen toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden (kävelen, taksilla ym.).

13. Tapaamiskerta

Muuttajien kanssa käsitellään asunnon sisustamista. Muuttajille olisi hyvä jakaa lista tavaroista, joita muuttaja tarvitsee omaan huoneeseensa sekä lista jokaisen henkilökohtaisista tavaroista. Listojen avulla voi käydä läpi, mitä muuttaja on jo

hankkinut ja mitä pitää vielä hankkia. Muuttajien kanssa voi käsitellä, mikä omassa asunnossa on tärkeää, ja mitä he haluavat omassa asunnossa olevan.

14. Tapaamiskerta

Muuttajat pääsevät tutustumaan muutettavan kohteen henkilökuntaan ja saavat tietää omaohjaajat. Omaohjaajien julkistamisen jälkeen pääsevät muuttaja ja hänen omaohjaaja tutustumaan vapaasti toisiinsa.

15. Tapaamiskerta

Tutustuminen muutettavaan kohteeseen ja ympäristöön, siinä määrin kuin mahdollista (onko rakenteilla oleva vai valmis yksikkö) Tutustuminen toteutetaan muuttajien voimavarat huomioiden (kävellessä, taksilla ym.). Muuton ollessa lähellä, olisi hyvä, jos muuttajien tulevien asuntojen ovissa olisi heidän nimensä. Jos havaitaan muuttajien huoneissa puutoksia, tulee niistä ilmoittaa eteenpäin.

16. Tapaamiskerta

Muuttajien kanssa käydään läpi viime hetken tuntemuksia muuttoon liittyen. Kuinka muuttajat ovat valmistelleet muuttoa esimerkiksi pakanneet tavaroita. Varmistetaan muuttoaikataulu ja riittävä apu muuttopäivänä. Muuttajien kanssa voi kerrata, kuinka he muistavat muutettavan kohteen ja ympäristön.

Mahdollisia lisätapaamisia: Jos muutettava kohde on rakenteilla oleva ja järjestetään harjannostajaiset, tulee muuttajille mahdollistaa mukana olo juhlassa. Omaan kotiin muutto-oppaiden jakaminen, jos ei onnistu jonkin tapaamisen yhteydessä.

MUUTOT

Toteutetaan porrastetusti useamman henkilön muuttaessa yhtä aikaa. Muuttopäivänä huolehditaan riittävästä avusta ja tuesta muuttajalle. Mukana muutossa olisi hyvä olla henkilölle läheisiä ihmisiä, muuttovalmennuksen ohjaajia ja tuttu omaohjaaja muutettava kohteesta.